

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 4 ● ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1977 ● ΤΕΒΕΤ 5738 (ΧΑΝΟΥΚΑ)

«Ενθυμήθητι τὰς ἀρχαίας ἡμέρας, Συλλογίσθητι τὰ ἔτη πολλῶν γενεῶν».

זכר ימות עולם בינו שנות דר-ודר

(Δευτερον. 32 : 7)

Ίσραηλιτες καί Ίσραηλινοί

Εἶναι μερικά πράγματα πού ἐπειδή εἶναι αὐτονόητα καί θεωροῦνται φυσιολογικά κανεῖς δέν σκέφτεται νά τά προβάλῃ καί πολύ περισσότερο νά τά παρουσιάσῃ.

*Ἐνα τέτοιο θέμα εἶναι ἡ διαφορά μεταξύ **Ίσραηλίτου** καί **Ίσραηλινοῦ**. Μά, θά ἀπορήσῃ κανεῖς, εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχουν ἄτομα πού δέν γνωρίζουν τή διαφορά; Κί' ὅμως ὑπάρχουν!*

Πρόσφατα, μέ εὐκαιρία τῶν ἐνεργειῶν μερικῶν ὀργάνων τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων (γιά τίς ὁποῖες δημοσιεύεται σχετική ἐπιστολή τοῦ κ. Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων σ' ἄλλη στήλη), εἶδαμε ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη Ἕλληνες, πού βρίσκονται μάλιστα καί σέ ψηλά κλιμάκια τῆς διοικητικῆς ἱεραρχίας, πού δέν ἔχουν καταλάβει τή διαφορά.

Ἄς τήν προσδιορίσουμε, λοιπόν:

♦ *Ἕλλην Ἰσραηλίτης, εἶναι ὁ Ἕλλην πολίτης, Ἑβραῖος τό θρήσκευμα. Ἰσραηλινός εἶναι ὁ ὑπήκοος τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραήλ, ἀνεξάρτητα κί' αὐτός ἀπό τό θρήσκευμά του. (Χαρακτηριστικό παράδειγμα εἶναι ὁ Ἕλλην Ὀρθόδοξος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων πού εἶναι Ἰσραηλινός ὑπήκοος, Χριστιανός Ὀρθόδοξος ὅμως στό θρήσκευμα). Οἱ Ἰσραηλιτες ἔχουν τίς ὑποχρεώσεις καί τά δικαιώματα ὄλων τῶν ἄλλων πολιτῶν. Οὔτε λιγώτερα, οὔτε περισσότερα.*

♦ *Ἄν ἐξετάσουμε τήν κατάστασι στόν τόπο μας, στήν Ἑλλάδα, τό θέμα τῆς συμμετοχῆς μας, τῶν Ἑβραίων, στήν ἐθνική ζωή εἶναι τόσο ἀπόλυτο ὥστε δέν παρουσιάζει κανένα πρόβλημα: οἱ Ἑβραῖοι συμμετέχουν ὀλόψυχα ὅπου τοὺς ἐντάσσουν, προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους ὅπου τοὺς τό ζητοῦν.*

♦ *Ὅπως χαρακτηριστικά ἔγραφε ὁ ἀοίδιμος Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός, στό ἱστορικό ἔγγραφο του πρὸς τόν πρωθυπουργό τῆς Κατοχῆς Κ. Λογοθετόπουλο, στίς 23 Μαρτίου 1943:*

«Οἱ Ἕλληνες Ἰσραηλιται μετέσχον τῶν κοινῶν θυσιῶν ὑπέρ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος καί εὐρέθησαν εἰς τήν πρώτην γραμμὴν τῶν ἀγώνων, τοὺς ὁποῖους διεξήγαγε τό Ἑλληνικόν Ἔθνος ἀμυνόμενον τῶν ἀπαργάπτων ἱστορικῶν δικαίων του».

Αὐτή τή διαπίστωσι, αὐτή τήν ἀναγνώρισι καί ὑποθήκη γιά τίς μελλοντικές γενιές τοῦ ἀειμνήστου Προκαθημένου τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας, πού σκοπό εἶχε νά ξεκαθαρίσῃ ὅτι ὄλοι οἱ Ἕλληνες πολῖτες εἶναι ἴσοι καί ἰσότιμοι, ἀνεξάρτητα ἀπό τό θρήσκευμα πού ἀκολουθοῦν, πρέπει νά τήν ἔχουν ὑπ' ὄψι τους ὄλοι οἱ Ἕλληνες. Καί κυρίως νά τήν κατανοήσουν οἱ ἀρμόδιοι γιά νά μήν ἐπαναληφθῇ ἡ σύγκρισις πού δημιούργησε τά ὄσα ἀναφέρονται στήν εἰδησεογραφία ἄλλων σελίδων.

♦ *Τό Κ.Ι.Σ. θά ἐξακολουθήσῃ νά ἀσχολεῖται μέ τό θέμα αὐτό γιὰτί πιστεύει ὅτι μέ τό σεβασμό τῆς θρησκείας, τῶν ἰδεῶν καί τοῦ πιστεύω τοῦ κάθε πολίτου κτίζονται καί μεγαλοουργοῦν τά Ἔθνη.*

ΧΑΝΟΥΚΑ : Ένα ἐπίκαιρο μήνυμα חנוכה

Τὴν παραμονὴ τὸ βράδι τῆς 25ης τοῦ Κισλέβ (4.12) ανάψαμε στὰ σπίτια μας τὸ κερί τῆς Χανουκίας καὶ γιὰ ὀκτώ ἡμέρες, τὸ συνεχῶς αὐξανόμενο φῶς τῆς μᾶς φέρνει στὴ μνήμη μιὰ παλιά, ἀρχαία ἱστορία πού ἔλαβε χώρα ἐδῶ καὶ 2.142 χρόνια.

♦ Ἐχει αὐτὴ ἡ ἱστορία καμμιά σημασία γιὰ τὴ σύγχρονη ἐποχὴ πού ζοῦμε; Ξεχνιοῦνται οἱ Ἑβραῖοι πεθαμένοι; Τὸ Ἑβραϊκὸ παρελθὸν πεθαίνει;

Ἄσχι! Οἱ Ἑβραῖοι πεθαμένοι ποτέ δέν ξεχνιοῦνται. Ἐκεῖνος πού πέθανε ὑπὲρ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἢ μᾶλλον, ἐκεῖνος πού **ἔζησε** γιὰ τὰ ἰδανικά τῆς Τορά — ποτέ δέν πεθαίνει! Εἰς αἰῶνια εὐγνωμοσύνη ἓνα ὀλόκληρο ἔθνος, πού ξέρει νὰ τιμᾷ τοὺς ἡρώες του, σέβεται καὶ τιμᾷ τὴ μνήμη τους. Ἡ Ἑβραϊκὴ ἱστορία ἀποκαλύπτεται σ' ὄλο τῆς τὸ μεγαλεῖο μπροστὰ σέ κάθε νέα γενιά, μέ τὰ πάντοτε σύγχρονα καὶ ἀφθαρτα, ἀπὸ τὸν χρόνο, διδάγματά της.

Τὸ ἱστορικὸ τοῦ Χανουκά, αὐτὸ καθαυτὸ, ὄλοι μας τὸ γνωρίζουμε. Κάτι ἔχουμε διαβάσει, κάτι ἔχουμε ἀκούσει ἢ μάθει. Μέ δυὸ λόγια, γιὰ νὰ τὸ ξαναφέρουμε στὴ μνήμη μας, μᾶς μιλά γιὰ τὴν ἀπόπειρα τοῦ Σύρου βασιλιά Ἀντίοχου Β' νὰ προσηλυτίσει, βίαια, τοὺς Ἑβραῖους στὴν εἰδωλολατρικὴ θρησκεία τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μιὰ χούφτα γενναίων Ἑβραίων, μέ πρωτοστᾶτες τοὺς θρυλικούς Μακκαβαίους, κατόρθωσαν τελικά νὰ συντρίψουν τὴς ὑπεράριθμες στρατιές τοῦ Ἀντίοχου, νὰ ἐξαγνίσουν τὸν βεβηλωμένο Ναό (Μπέτ-Ἀμικδάς) καὶ νὰ ἐπαναφέρουν τὴ λατρεία τῆς Τορά.

♦ Αὐτὰ πολὺ συνοπτικά, εἶναι τὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας τοῦ Χανουκά. Ποιά, ὅμως, ἦταν τὰ αἴτια; Ποιές ἦταν οἱ αἰτίες πού προκάλεσαν καὶ ἔκαναν δυνατὴ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀντι-Ἰουδαϊκῶν μέτρων τοῦ μεγαλομανῆ καὶ μισαλλόδοξου Ἀντίοχου τοῦ Ἐπιφανῆ;

Ἡ νομικὴ ἐπιστήμη πίσω ἀπὸ κάθε ἐγκληματικὴ πράξη, ἐξετάζει προσεκτικά καὶ τὸ ἐνδεχόμενο τῆς ἠθικῆς αὐτουργίας. Δηλαδή, τίς ἄλλες αἰτίες πού ἐνδε-

χομενως νὰ ἀνάγκασαν ἢ νὰ ὤθησαν τὸν φυσικὸ αὐτουργὸ στὴ διάπραξη τοῦ συγκεκριμένου ἐγκλήματος. Μέ τὴν ἴδια λογικὴ θὰ ἐπιθυμούσαμε νὰ παρουσιάσουμε, στὸ μέτρο τῶν δυνατοτήτων μας, τίς βαθύτερες ἐκεῖνες αἰτίες πού βοήθησαν καὶ ἐπέτρεψαν στὸν Ἀντίοχο τὴ λήψη τῶν τρομακτικῶν ἐκείνων μέτρων κατὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ πολιτισμοῦ. Σ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια θὰ βασισθοῦμε στὶς πολὺ ἀποκαλυπτικὲς παρατηρήσεις τοῦ σοφοῦ καὶ λόγιου Ραββίνου Samson Raphael Hirsch (1808-1888). Βοηθήματα σ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια εἶναι οἱ γραπτές μαρτυρίες τοῦ ἀρχαίου ἱστορικοῦ Ἰώσηπου καὶ τὰ βιβλία Α' καὶ Β' Μακκαβαίων, ὅπου περιγράφονται οἱ συνθήκες πού ἐπικρατοῦσαν στὸ Ἰσραὴλ τὸ 200 π.χ.

♦ Στὴν Ἀρχαιολογία τοῦ Ἰώσηπου διαβάζουμε: «Ἄλλ' ὁ Γεσοῦα προτίμησε νὰ ὀνομάζεται Ἰάσων, ὅπως κι ὁ νεώτερος ἀδελφός του Χόνια (πού τὸν διαδέχθηκε στὸ ἀρχιερατεῖο) προτίμησε νὰ ὀνομάζεται Μενέλαος. Ὁ Μενέλαος μαζί μέ τοὺς γιούς τοῦ Τόβια, παρουσιάσθηκαν στὸν Βασιλιά Ἀντίοχο καὶ προσφέρθηκαν νὰ ἀρνηθοῦν ἀμέσως τοὺς Ἰουδαϊκοὺς νόμους καὶ τὰ Ἰουδαϊκά ἔθιμα καὶ νὰ ζήσουν σύμφωνα μέ τὰ ἔθιμα τῶν Σύρων καὶ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Σέ ἀντάλλαγμα ζήτησαν τὴν ὑποστήριξη τοῦ Ἀντίοχου γιὰ τὴν ἐδραίωσή του στὸ ἱερατεῖο. Ἔτσι, ἐγκαταλείποντας τὰ ἔθιμα τῶν προγόνων τους, υἱοθέτησαν τίς συνήθειες τοῦ ξένου κατακτητῆ καὶ τοῦ ξένου πολιτισμοῦ».

► Μήπως αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀρχαία ἱστορία; Μήπως ἡ ἱστορία αὐτὴ δέν ἔχει ἐπαναληφθεῖ καὶ σέ μεταγενέστερες ἐποχές;

♦ Στὸ βιβλίον Μακκαβαίων Α' πάλι διαβάζουμε: «Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο οἱ ἐπαναστατοῦντες κατὰ τοῦ Νόμου προσπάθησαν νὰ πείσουν τὸ λαὸ, λέγοντας: Ἄς κάνουμε συνθήκη μέ τὸ γύρω κόσμον. Διότι, ὁ διαχωρισμός μας ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο κόσμον εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ πηγὴ ὄλων τῶν κακουχιῶν πού μᾶς πλήττουν. Αὐτὰ τὰ λόγια εἶχαν ἀπήχηση... Ἐχτισαν στὴν Ἱερουσαλήμ ἓνα γυμναστήριον, κατὰ τὰ πρότυπα τῶν ἀρχαίων, ἀφῆσαν ἀπερίτμητη τὴν ἀκροβιστία τους, ὥστε καὶ γυμνοὶ νὰ μὴ διαφέρουν ἀπὸ τὰ σύγχρονα ἰνδάλματά τους. Ἀπομακρυσμένοι ἀπὸ τὴν ἱερά παράδοση, συνενώθηκαν μέ τοὺς ἄλλους λαούς καὶ υἱοθέτησαν τίς συνήθειές τους».

► Μήπως αὐτὴ ἡ ἱστορία εἶναι ἀρχαία; Μήπως δέν ὑπάρχουν παρόμοια παραδείγματα καὶ ἐπεισόδια στὴ μεταγενέστερη καὶ τὴ σύγχρονη ἱστορία μας;

♦ Στὸ βιβλίον Μακκαβαίων Β' ἀναφέρεται: «Ὁ Ἰάσων, ἀδελφός τοῦ Χόνια, πῆγε στὸν Βασιλιά καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε 360 χρυσὰ τάλαντα, πέρα ἀπὸ τὰ καθιερωμένα 80. Τοῦ ὑποσχέθηκε ἐπίσης κι ἄλλα 150 τάλαντα γιὰ νὰ τοῦ παράσχει τὴν ἐξουσιοδότηση καὶ τὴ βοήθεια γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση ἑνὸς γυμναστηρίου καὶ τὴν ἀπόδοση στοὺς κατοίκους τῆς Ἱερουσαλήμ τῆς ὑ-

πηκοότητος τῆς Ἀντιόχειας. Ὁ Ἰάσων πῆρε τὴν ἐξουσιοδότηση καὶ ἀνέλαβε μιά ἐκστρατεία νά πείσει τοὺς Ἑβραίους νά υἱοθετήσουν τίς ξένες συνήθειες, καταργώντας τὰ Ἰουδαϊκά ἔθιμα. Προέτρεπε τοὺς νέους νά ἐπιδίδονται στίς παλαιστρες παρά στή μελέτη τῆς Τορά καί στήν ἀπασχόληση τῶν θρησκευτικῶν ἐπιταγῶν. Τό «ἑλληνιστικό» κίνημα, δηλαδή τό κίνημα ὑπέρ τῆς υἱοθετήσεως τῶν ξένων συνθηθειῶν, ἐξαπλώθηκε τόσο πολύ, ὥστε κι αὐτοὶ οἱ Κοανίμ νά μὴ ἀσχολοῦνται πλέον μέ τή λειτουργία τοῦ Ναοῦ. Περιφρονοῦσαν τὴν προγονική ἀξιοπρέπεια καί ἡ ἐπίδοση στά ξένα ἦθη καί ἔθιμα ἦταν γι' αὐτοὺς ἡ μεγαλύτερη κατάκτηση». Καί ἡ ἀφήγηση καταλήγει: «Ἀλλά ἀκριβῶς ὁ λαὸς ἐκεῖνος ὑπέρ τοῦ ὁποῖου ἐγκατέλειψαν τό παρελθόν τους καί τίς παραδόσεις τους, ὁ λαὸς ἐκεῖνος τοῦ ὁποῖου τὸν τρόπο ζωῆς μέ τόσο ἐνθουσιασμό προσπάθησαν νά μιμηθοῦν καί μεταξύ τοῦ ὁποῖου ἐπιχείρησαν νά ἀφομοιωθοῦν, ἦταν ἐκεῖνος πού ἔγινε ὁ ἐκδικητής κι ὁ τιμωρός τοῦ παραστρατήματός τους. Διότι, ἡ παραβίαση τῶν θείων νόμων, ὅπως μᾶς ἀποκαλύπτει ἡ ἐξέλιξη τῆς ἱστορίας, δέν εἶναι κάτι τό ἀσήμαντο».

Μήπως αὐτὴ εἶναι μιά ἀρχαία ἱστορία;

Ἐάν ἡ κατάπτωση τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος μᾶς γεμίζει μέ αἰσθήματα λύπης καί πίκρας, ἐάν πράγματι μᾶς ἀνησυχεῖ τό μέλλον, ἄς ἀναλογισθοῦμε αὐτὴ τὴν ἱστορία. Ἐὰν δοῦμε πῶς πρὶν 2.000 χρόνια ἀρχιερεῖς, ἄνδρες ἐπιφορτισμένοι μέ τὴ διαφύλαξη ὅ,τι ἱερότερου καί πολυτιμότερου μπορεῖ νά ὑπάρξει στὸν Ἰουδαϊσμό, ὑπῆρξαν, οἱ ἴδιοι, οἱ πρῶτοι πού πρόδωσαν τό Θεό καί τὴ Τόρα γιὰ νά κερδίσουν τὴν εὖνοια τοῦ Βασιλιά. Διέφθειραν τό Ἑβραϊκὸ ἔθνος, περιφρόνησαν τίς ἐντολές καί τὴν ἠθική τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, υἱοθετώντας μη-Ἑβραϊκὲς συνήθειες καί μη-Ἑβραϊκὸ πολιτισμό. Ἐὰν δοῦμε πῶς αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τὸν Ἀντίοχο γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν δικῶν του σκοπῶν καί στόχων. Ἐὰν παρατηρήσουμε ὅτι αὐτὴ ἡ ἐποχὴ τῆς προδοσίας καί τῆς ἐπανάστασης δέν ἐπεκράτησε καί, ὅτι τὴν διαδέχθηκαν αἰῶνες καί χιλιετηρίδες γεμάτες πίστη καί ἀφοσίωση πρὸς τό Θεό καί τὸν Ἰουδαϊσμό.

Θά πρέπει νά ὁμολογήσουμε ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπανάσταση, πού μᾶς τὴ μαρτυροῦν ἀξιόπιστοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, δέν προκλήθηκε «ἀπὸ ἔξω». Ἡ ἐπανάσταση τῶν Ἑβραίων ἱερέων ἦταν ἐθελοντική καί **προπορεύθηκε** τῶν ἀγριῶν ἀντι-Ἰουδαϊκῶν μέτρων τῶν Σύρων κατακτητῶν. Ὁ Ἀντίοχος, οὔτε κατὰ φαντασία, δέν θά ἐπιχειροῦσε τὸν βίαιο προσηλυτισμὸ τῶν Ἑβραίων στὸν ἀρχαῖο εἰδωλολατρικὸ πολιτισμὸ ἂν οἱ Ἑβραῖοι, καί προπάντων οἱ ἱερεῖς καί οἱ ἡγέτες τους, δέν τοῦ ἀποκάλυπταν ὅτι ὁ Ἰουδαϊσμός δέν κατεῖχε πλέον τὴν πρώτη θέση στήν καρδιά τους καί, ὅτι ἦσαν διατεθειμένοι νά τοποθετήσουν τό ὁμοίωμα τοῦ Διὰ μέσα στὸν Ναὸ τοῦ Αἰώνιου Θεοῦ. Ὁ Ἀντίοχος δέν θά ἐπιχειροῦσε τὴ βίαιη ἐγκαθίδρυση τοῦ εἰδωλολατρικοῦ πολυθεϊσμοῦ του, ἂν οἱ ἴδιοι οἱ Ἑβραῖοι δέν τοῦ ἀποκάλυπταν ὅτι εὐκόλα θά δελεάζονταν καί θά ἐγκατέλειπαν τὴ θρησκεία τους.

Η.Σ.

Τά ἐγκαίνια τοῦ Ἑβραϊκοῦ Μουσείου

Τὴν Κυριακὴ 6 Νοεμβρίου ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς λειτουργίας τοῦ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, στήν ὁδὸ Μελιδῶνη 5. Παρέστησαν ἐκπρόσωποι τῶν Ἑβραϊκῶν Ὄργανισμῶν καί Ἑβραϊκῶν Ὄργανώσεων τῆς Ἀθήνας. Τὴν τελετὴ ἐτίμησαν μέ τὴν παρουσία τους ὁ τότε Ὑπουργὸς Βιομηχανίας καί Ἐνεργείας κ. Κονοφάγος, ὁ Πρεσβευτὴς τοῦ Ἰσραὴλ κ. Νισσὴμ Γιαῖς καί ἄλλοι ἐπίσημοι.

Μετά τὴν πατροπαράδοτη θρησκευτικὴ δέηση, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν κ. Ἰωχανᾶ Βιτάλ, ἐξεφώνησε τὸν λόγο πού δημοσιεύεται παρακάτω.

✳ Ὁ Πρόεδρος τοῦ ΚΙΣ κ. Δανιὴλ Ἀλχανάτης, μέ λίγες λέξεις συνεχάρη τὴν Κοινότητα Ἀθηνῶν, εἰπὼν: «Τὸ Κεντρικὸ Ἰσραηλιτικὸ Συμβούλιο μέ μεγάλη χαρὰ παρευρίσκεται στὰ σημερινὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἑβραϊκοῦ Μουσείου. Εἶναι ὑποχρέωση καί καθήκον του νά συγχαρεῖ καί νά τιμῆσει τὴν Διοίκηση τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν πού ἔκανε πραγματικότητα τόσες καί τόσες προσπάθειες πού ἔγιναν παληὰ καί πού δέν εἶχαν φέρεи τό σημερινὸ ἀποτέλεσμα. Τὰ σημερινὰ ἐγκαίνια τοῦ Μουσείου μοιάζουν μέ τὴν θεμελίωση τοῦ Σχολείου καί τόσων ἄλλων ἔργων πού θά μείνουν στήν ἱστορία τοῦ Ἑβραϊσμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Εὐχόμεθα νά συνεχιστεῖ ἡ προσπάθεια τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν γιὰ τὸν συνεχῆ ἐμπλουτισμὸ τοῦ Μουσείου. Τό Κ.Ι.Σ. θά συμπαρασταθεῖ μέ κάθε μέσον στήν ἐπιτυχία καί τὴ διατήρηση τοῦ ἔργου τούτου».

Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Ν. Βιτάλ

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ι.Κ. Ἀθηνῶν κ. Ν. Βιτάλ στήν ὁμιλία του εἶπε τὰ ἑξῆς:

ΠΑΣ Ο ΕΧΩΝ ΝΑ ΕΠΙΔΕΙΞΕΙ ΕΡΓΑ ΜΑΛΛΟΝ Ἡ ΣΟΦΙΑΝ ΕΧΕΙ ΣΟΦΙΑΝ ΔΙΑΡΚΗ, ΑΛΛΑ ΠΑΣ Ο ΕΧΩΝ ΝΑ ΕΠΙΔΕΙΞΕΙ ΣΟΦΙΑΝ ΜΑΛΛΟΝ Ἡ ΕΡΓΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΣΟΦΙΑΝ ΔΙΑΡΚΗ.

ΠΙΡΚΕ ΑΒΟΤ

(ΓΝΩΜΙΚΑ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ - ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ-ΠΑΡ.12)

«Ἀγαπητοὶ Ἀδελφοί,

Μέ μεγάλη ἱκανοποίηση καί μέ πολλὴ συγκίνηση σᾶς παρουσιάζω σήμερα τό ἀποτέλεσμα μακρῶν προσπαθειῶν, γιὰ τὴν ἴδρυση, ὀργάνωση καί λειτουργία τοῦ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ στήν πόλη τῶν

Ἀθηνῶν, τό πρῶτο καί μοναδικό στήν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἰσραηλιτική Κοινότητα τῶν Ἀθηνῶν πού πήρε τήν σκυτάλη τῆς ιδέας γιά τήν δημιουργία αὐτοῦ τοῦ Ἔργου ἀπό τό Μπενέ-Μπερίτ αἰσθάνεται τήν ιδιαίτερη ἱκανοποίηση ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἦλθε νά στέψη τούς κόπους καί τίς προσπάθειές της. Διότι πράγματι ἡ ἴδρυση τοῦ Ἑβραϊκοῦ Μουσείου ἀποτελεῖ ἤδη μία ἐπιτυχία, ἕναν ἀκόμη κρίκο πού ἦλθε νά προστεθεῖ στήν χρυσή ἀλυσίδα τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς Κοινότητας, μία ἀλυσίδα πού μακραίνει μέ τήν πορεία τοῦ χρόνου.

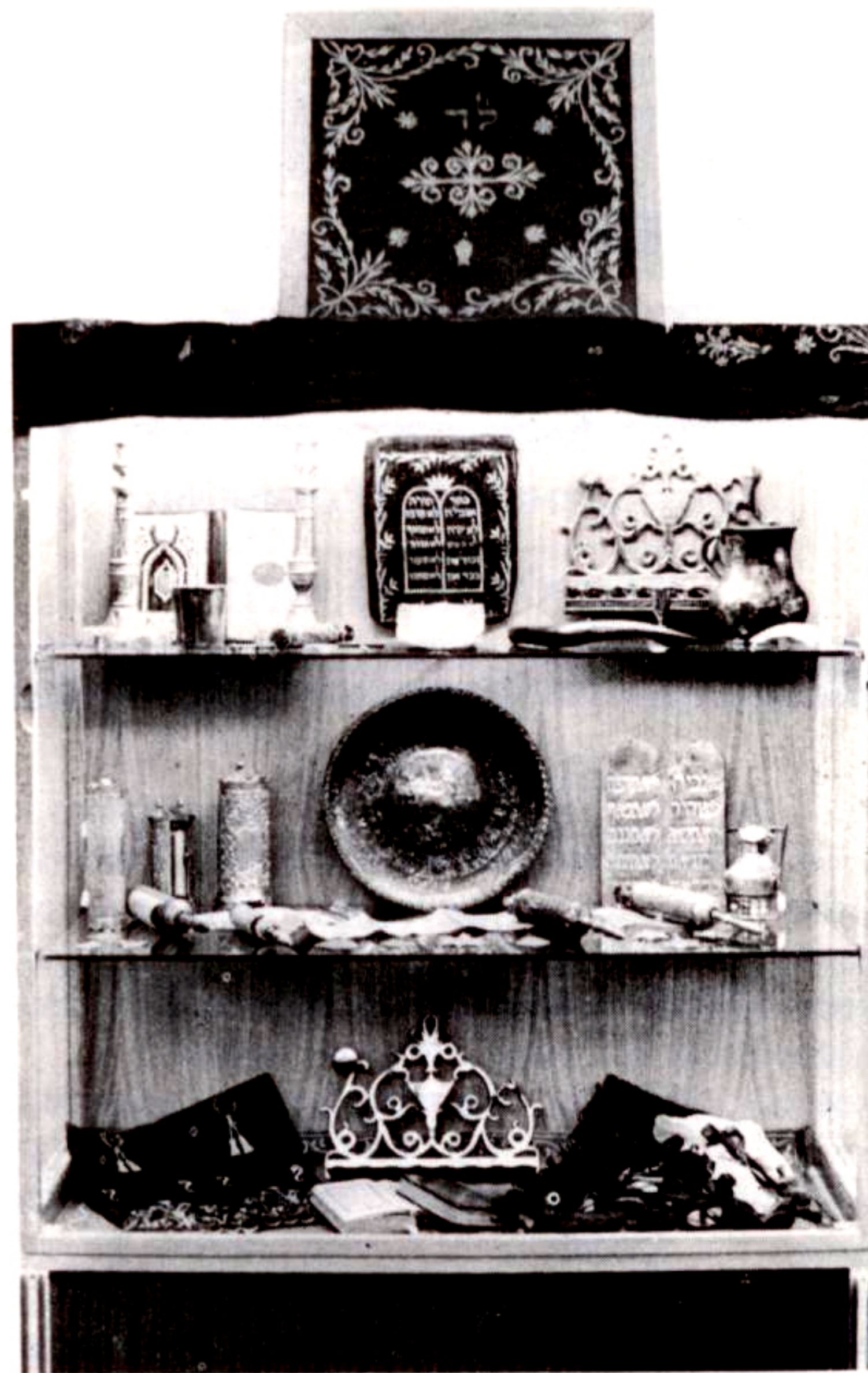
Ἡ Ἰσραηλιτική Κοινότητα τῶν Ἀθηνῶν, δέν ἐπαναπαύεται, δέν αἰσθάνεται καθόλου ὅτι ἔχει ἐπιτελέσει τόν προορισμό της. Σάν ἕνας ζωντανός ὀργανισμός μελετᾶει τά ἀποτελέσματα τῶν προσπαθειῶν της, θέτει συνεχῶς στόν ἑαυτό της νέους προβληματισμούς καί χαράσσει τόν δρόμο πού πρέπει νά ἀκολουθήσει. Πολλαπλασιάζοντας τούς στόχους της καί χρησιμοποιώντας γιά τούς σκοπούς της σύγχρονες μεθόδους δράσεως, ἔχει σημειώσει πραγματικά μία ἀλματώδη ἀνάπτυξη, ὑπογραμμίζοντας ἔτσι τήν χρησιμότητα καί τήν ἀναγκαιότητα τῆς ὑπάρξεώς της.

Ἐχει νά ἐπιδείξει ἤδη σειρά ἀξιόλογων ἐπιτευγμάτων ὅπως τό Ἑβραϊκό Σχολεῖο μας, τό ἰδιόκτητο Κοινοτικό Κέντρο καί τήν ἀνακαίνιση τῆς Συναγωγῆς. Ἄλλα ἔργα, ἐπίσης ἀξιόλογα, ἡ διαμόρφωση, ὁ καλλωπισμός τοῦ Νεκροταφείου, ἡ διαμόρφωση τοῦ νέου ἰδιόκτητου Κοινοτικοῦ Κέντρου στήν καρδιά τῶν Ἀθηνῶν, βρίσκονται στόν δρόμο τους καί πολύ κοντά στήν πραγματοποίησή τους. Ὅλα ἔργα χρήσιμα καί ἀξιόλογα, πού προορίζονται νά ὑπηρετήσουν γενέες ὀλόκληρες ὁμοθρήσκων.

Ὅμως κανένα ἀπό αὐτά τά ἔργα δέν ἔχει τήν ιδιαίτερη καί βαθειά σημασία καί τήν μεγάλη ἀξία, ὅπως τό ἔργο τοῦ Ἑβραϊκοῦ Μουσείου. Γιατί τό Μουσεῖο μας προορίζεται νά συνδέσει τό παρελθόν μέ τό μέλλον, νά βροῦν οἱ νέοι μας τά διδάγματα ἐκεῖνα, πού θά τούς δώσουν τήν δυνατότητα νά γίνουν αὐτοὶ καλλίτεροι τῶν προγόνων τους, νά ἀναζωογονήσουν αὐτό τό πνεῦμα τοῦ Ἑβραϊσμοῦ, πού ὑπῆρξαν ἐποχές πού ἦταν ἕνας φωτεινός φάρος δυνάμεως καί μεγαλείου.

Μέ τό Μουσεῖο μας προσδοκᾶμε κάτι περισσότερο ἀκόμη, νά τονίσουμε τήν Ἑβραϊκή παρουσία στόν τόπο αὐτό, τήν Ἑλληνική γῆ, ὅπου πολλοί πρόγονοί μας ἔζησαν χωρίς σχεδόν διακοπή ἐπί δύο καί πλέον χιλιετηρίδες.

Πρός ὅλους ὅσοι ἐκοπίασαν, ἐργάστηκαν καί ἐβοήθησαν γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ ἀξιόλογου αὐτοῦ ἔργου, ἡ Κοινότητα τῶν Ἀθηνῶν ἐκφράζει τήν εὐγνωμοσύνη της. Τούς ἀξίζει κάθε ἐπαινος διότι ἐργάστηκαν ἀφιλοκερδῶς. Ὅμως, οἱ περισσότερες εὐχαριστίες ἀνήκουν καί τίς ἀπευθύνουμε πρὸς τούς ἀδελφούς Ὄργανισμούς μας. Πρὸς τόν Ο.Π.Α.Ι.Ε., πού ἔθεσε στήν διάθεσή μας τά τιμαλφῆ ἀντικείμενα πού εἶχε στήν κατοχή του καί πού ἀποτελοῦν τά κυριώτερα ἐκθέματα τοῦ Μουσείου. Πρὸς τό ΚΙΣ, γιά τήν συμπαράστασή του καί τό ποικίλο χρήσιμο ὑλικό πού ἔθεσε στήν διάθεσή μας. Πρὸς ὅλες τίς Κοινότητες τέλος πού πρόθυμα μᾶς ἐδήλωσαν ὅτι θά βοηθήσουν

Ἀπό τό Ἑβραϊκό Μουσεῖο.

μέ ὅλα τά εἰς τήν διάθεσή τους μέσα γιά τόν ἐμπλουτισμό τῶν ἐκθεμάτων τοῦ Μουσείου μας.

Ἀλλά, ἡ προσπάθειά μας αὐτή δέν θά βρεῖ τήν τελείωσή της ἂν ὅλοι οἱ ὁμοθρησκοὶ μας καί ἐδῶ καί στήν ξένη δέν θελήσουν νά δείξουν τό ἐνδιαφέρον καί τήν ἀγάπη τους πρὸς τό Ἰδρυμά μας αὐτό. Ὑπάρχουν στά σπίτια μας ἢ στήν γειτονιά μας ἀπειροὶ θησαυροὶ πού διαιωνίζουν τήν Ἑβραϊκή παρουσία στήν Ἑλλάδα. Τούς καλοῦμε ὅλους νά ἔλθουν ἀρωγοὶ στό ἔργο μας, νά κάνουν τήν καλή τους πράξη, ὅπως πολλοί ἤδη μέ τήν ἐξαγγελία τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μουσείου ἔσπευσαν νά μᾶς ἀποστείλουν τά λίγα γι' αὐτούς ἐνθυμήματα, πού ὅλα μαζί θά μᾶς δώσουν τήν μεγάλη ἐπιτυχία στό σκοπό μας.

Ἀπό τήν θέση αὐτή ὀφείλω νά εὐχαριστήσω θερμά τό Μπενέ-Μπερίτ, πού μαζί μέ τήν ἰδέα τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μουσείου μᾶς ἐκληροδότησε καί ὅλη σχεδόν τήν ὑπάρχουσα ἐπίπλωση καί νά τούς διαβεβαιώσουμε ὅτι θά συνεχίζουμε τήν προσπάθειά μας πάντα. Τό Κοινοτικό Συμβούλιο, ἔχει ἤδη ἀποφασίσει νά μνημονεύει τή βοήθεια στό μέλλον.

Τελειώνοντας καί ἀφοῦ σᾶς εὐχαριστήσω ὅλους γιά τήν τιμή τῆς παρουσίας σας καί γιά τήν συμμετοχή σας στήν χαρά μας, κηρύσσω τήν ἔναρξη τῆς λειτουργίας τοῦ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ μας καί παραδίδω τοῦτο στήν ἱστορία τοῦ Ἑβραϊσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν καί τῆς Ἑλλάδος».

ΤΟ ΚΕΦΑΛΟΜΑΝΤΗΛΟ ΤΗΣ ΛΕΧΩΝΑΣ

Ένα διαλεκτό κομμάτι
του Έβραϊκού Μουσείου

Μιά από τις πιο πρόσφατες προσφορές στο Έβραϊκό Μουσείο είναι ένα μικρό μεταξωτό μαντήλι χρώματος γκρενά, κεντημένο με χρυσή κλωστή. Σε μία γωνία του υπάρχουν μερικές λέξεις φτιαγμένες με μαργαριτάρια. Δωρήθηκε στο Μουσείο από την δεσποινίδα Σεσίλ Μιζραχί από την Γενεύη.

Αρχικώς η αξία του μαντηλιού και η σημασία των Έβραϊκών λέξεων δεν ήταν ξεκάθαρες διότι τα όνόματα ή λέξεις δεν φαίνονταν να έχουν κανένα νόημα. Στή μέση της γραφής ήταν η λέξη shadai. Έν συνεχεία άκολουθοῦσαν οι λέξεις hol, sanvai, sansanvai, samanglof, adam vehenah. Στο κάτω μέρος του μαντηλιού ήταν ένα μικρό «Yad» ή χέρι. Δεν υπήρχε άμφιβολία ότι τό μαντήλι ήταν σχεδιασμένο για να έξορκίζει κάποιο κακό. Τό άγιο όνομα «shadai» και τό «Yad» ήταν ένδεικτικά αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ. Άλλά ποιό ήταν τό κακό; Τί σήμαιναν τά όνόματα;

Η λύση στό άίνιγμα ήρθε μέ τή λέξη «hol». Όποιος έκανε τό μαντήλι, είχε προεκτείνει, τό Έβραϊκό γράμμα «Yod» και έτσι τό μετέτρεψε σε «van». Μέ τόν τρόπο αυτό η άρχική λέξις ήταν hil και είναι γνωστό ότι τό hil ήταν τό όνομα της Lillith. Έχοντας σαν βάση αὐτή τή διαπίστωση, έγινε δυνατό όχι μόνο να ξεκαθαριστοῦν τά άλλα όνόματα αλλά και να προσδιορισθεῖ η άκριβής χρῆσις αὐτοῦ τοῦ μαντηλιού.

♦ Στην Ελλάδα πριν από πολλά χρόνια υπήρχε μία συνήθεια που άκολουθήθηκε από τούς Χριστιανούς, Μουσουλμάνους καθώς και τούς Έβραίους. Μετά τή γέννηση ενός παιδιοῦ η μητέρα ξεκουραζόταν για ένα διάστημα. Για σαραντα μέρες η γυναίκα έμενε στό σπίτι, συνήθως στό κρεβάτι και μέ τό παιδί της δεχόταν όλη τήν περιποίηση τών φίλων, γειτόνων και συγγενών. Όλοι τήν μεταχειριζόταν μέ μεγάλη προσοχή και γενικά ήταν γνωστή σαν μία «λεχώνα».

Άν ήταν Χριστιανή, τό δωμάτιό της ήταν διακοσμημένο μέ πολλά εικονίσματα. Άν ήταν Μουσουλμάνη, θά υπήρχε ένα «Qur'an» (Κοράνι) κρεμασμένο πάνω από τό κρεβάτι της και γύρω στό δωμάτιο θά υπήρχαν λωρίδες χαρτιού μέ μαγικά τραγούδια, σχεδιασμένα για να άπομακρύνουν τά κακά πνεύματα. Έάν ήταν Έβραία θά ήταν πιθανόν να δεῖ κανείς παρόμοια κομμάτια χαρτιού αλλά μέ τά όνόματα Lillith, Sansanvai, Sanvai και Samanglof. Τό μαντήλι στό

Φυλακτό ή «Kameah», που δείχνει τήν Lillith σε άλυσίδα μέ τούς Sanvai, Sansanvai και Samanglof.

Έβραϊκό Μουσείο ήταν τό μαντήλι μιās λεχώνας και τά όνόματα δείχνουν συνήθειες που τώρα στόν 20 αιώνα έχουν έξαφανιστεῖ.

♦ Σύμφωνα μέ τό «Zohar» (II 267 β.) η Lillith ήταν η πρώτη γυναίκα τοῦ Άδάμ. Όταν ο Θεός έφτιαξε τόν Άδάμ από τό χῶμα, έφτιαξε επίσης και μία γυναίκα. Τό όνομά της ήταν Lillith. Φαίνεται ότι ήταν η πρώτη φεμινίστρια στην ιστορία. Άφοῦ εξησε μέ τόν Άδάμ 130 χρόνια και έχοντας κάνει μαζί του άμέτρητα παιδιά, είχαν έναν οικογενειακό καυγά σχετικά μέ τή θέση της Lillith στις σεξουαλικές σχέσεις. Ζητώντας ίσα δικαιώματα από τόν Άδάμ, βασιζόμενη στό γεγονός ότι και οι δυό είχαν κατασκευασθεῖ από τό ίδιο χῶμα, η Lillith ζητοῦσε από τόν Άδάμ μερικές φορές να έχει και αὐτός τόν παθητικό ρόλο. Στην άρνησή του να ένδώσει στις άπαιτήσεις της, η Lillith έπρόφερε τό ιερό όνομα τοῦ Θεοῦ και πέταξε μέ μανία στις άκτές της Έρυθρῆς Θαλάσσης. Εκεί, κρυμμένη στα έλη, άρχισε να διασκεδάσει μέ τούς δαίμονες και να κάνει 99 παιδιά κάθε μέρα. Τά παιδιά αὐτά καθώς καταγόταν από δαίμονες ήταν πολύ τρομακτικά.

Ό Άδάμ τρομοκρατημένος μέ τήν εμφάνιση αὐτῶν τών παιδιοῦν της Lillith και φοβούμενος για τά παιδιά που είχε μέ τήν Εῦα (προφανῶς ήταν πιο παθητική σύντροφος) παρακάλεσε τόν Θεό να τόν σώσει από τήν Lillith. Ό Θεός έστειλε τρεις άγγέλους (τόν Sanvai, τόν Sansanvai και τόν Samanglof) στην Έρυθρά Θάλασσα. Όταν βρήκαν τήν Lillith τήν διέταξαν να υπακούσει στη διαταγή τοῦ Οὐρανοῦ και να αφήσει τήν κακή της συνήθεια τοῦ να πνίγει τά παιδιά τοῦ Άδάμ. Αὐτή κάμφθηκε μέ τήν προϋπόθεση ότι σε κάθε περίπτωση γεννήσεως ενός παιδιοῦ θά έπρεπε να βλέπει ένα από τά όνόματά της (συμπεριλαμβανομένου και τοῦ όνόματος Hil) και τά όνόματα τών άγγέλων κοντά στό παιδί.

♦ Υπάρχει άλλη μία έκδοχή της Ιστορίας δοσμένη από τον Hayyim David Azulai στο βιβλίο του «Joseph Be Seder» (παρ 6). Διηγείται ότι μία μέρα ο Elijah (πού στην πραγματικότητα ήταν ο Άρχάγγελος Sandalphon) περπατούσε και συνάντησε τη Lillith. Τήν ρώτησε πού πήγαινε. Η Lillith, τυπικά, έδωσε μία διφορούμενη απάντηση. Ο Elijah θύμωσε πολύ μαζί της και είπε πώς ήξερε ότι πήγαινε να πνίξει ένα παιδί στον ύπνο του και να σκοτώσει τη μητέρα του. Και τήν καταράστηκε. Η Lillith παρακάλεσε να ελευθερωθεί από την κατάρα. Υποχωρώντας τελικά στά παρακάλια της ο Elijah συμφώνησε να τήν ελευθερώσει από την κατάρα εάν του έδινε τήν υπόσχεση ότι θα σταματούσε τις κακές πράξεις της. Η Lillith συμφώνησε ότι ποτέ πιά δέν θα σκότωνε ένα παιδί ή τη μητέρα του εάν τούς έβρισκε να έχουν ένα αντικείμενο πού να φέρει ένα από τά όνόματά της. Για να πραγματοποιήσει τήν υπόσχεσή της έκανε ένα ολόκληρο κατάλογο μέ τά μυστικά της όνόματα. Ένα από αυτά ήταν και τό Hil.

Γιά αιώνες ή συνήθεια μεταξύ πολλών Έβραίων ήταν να χρησιμοποιούν φυλακτά διαφόρων ειδών για να έξορκίσουν τούς κακούς τρόπους της Lillith. Αυτά στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν γραμμένα σε περγαμνή σύμφωνα μέ τούς νόμους για τό φτιάξιμο ενός Serpher Torah. Αυτά τά φοροούσαν σε μεταλλικές θήκες ή μερικές φορές ήταν ραμένα στά ρούχα. Άλλοι τύποι τέτοιων φυλακτών ήταν φτιαγμένοι μέ τή φόρμα χαραγμένων μετάλλων «Kameah». Ο προηγούμενος τύπος είναι πολύ σπάνιος διότι στις περισσότερες περιπτώσεις καταστράφηκαν ή δέν χρησιμοποιούνταν πιά. Τό Έβραϊκό Μουσείο έχει μερικές μεταλλικές «Kameah». Τουλάχιστον μία από αυτές φέρει τό όνομα της Lillith και φοριόταν από έναν άνδρα. Φαίνεται ότι εάν δέν ήταν πολύ απασχολημένη μέ τό να πνίγει παιδιά στον ύπνο τους, ή Lillith από καιρό σε καιρό έπισκεπτόταν μόνους άνδρες στον ύπνο τους μέ τή μορφή μιās σκοτεινής αισθησιακής γυναίκας.

Η συνήθεια του να φορούν μαντήλια κεντημένα μέ τά όνόματα της Lillith και των αγγέλων φαίνεται να είναι μοναδική στά Βαλκάνια και σχετικά βρέθηκαν λίγα θέματα σε ένδύματα όπως αυτό τό μαντήλι. Είναι γνωστό ότι υπάρχουν έξη στή Σμύρνη, στήν κατοχή Έβραϊκών οικογενειών. Θά ήταν πολύ ενδιαφέρον να μάθωμε εάν υπάρχουν ακόμα στήν Ελλάδα τέτοια μαντήλια όπως αυτό πού δωρήθηκε από τήν δεσποινίδα Μιζραχή, και εάν όχι, είναι πιθανό ότι υπάρχουν άλλα φυλακτά πού σχεδιάστηκαν για να συγκρατούν τήν Lillith. Όποιαδήποτε πληροφορία, φωτογραφίες ή περιγραφές τέτοιων θεμάτων θά έκτιμηθούν πολύ από τόν Νίκο Σταυρουλάκη, Διευθυντή Έβραϊκού Μουσείου, όδός Μελιδώνη 5 Άθηναι.

Ν.Σ.

*Νέα από
τόν παγκόσμιο
Έβραϊσμό*

ΣΤΗΝ ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ

**Η σύνοδος
του Γενικού Συμβουλίου
του Παγκοσμίου
Έβραϊκού Συνεδρίου**

**Έκθεσις του εκπροσώπου
της Ελλάδος κ. Ίωσηφ Λόβιγγερ**

Άπό 30/10-3/11/1977 συνήλθε στήν Ούάσιγκτον τό Γενικό Συμβούλιο του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου. Στήν σύνοδο αυτή για πρώτη φορά αντιπροσωπεύθηκαν σχεδόν όλα τά κράτη, όπου ζούν Έβραϊοι. Μετέσχον επίσης σαν παρατηρητές εκπρόσωποι από τις ακόλουθες ανατολικοευρωπαϊκές χώρες: Ούγγαρία, Τσεσχολοβακία, Πολωνία, Ανατολική Γερμανία, Μαρόκο. Η Ρουμανία και ή Γιουγκοσλαβία είναι τακτικά μέλη του Π.Ε.Σ. Έτσι μόνον οι Έβραϊοι της Σοβιετικής Ένώσεως δέν αντιπροσωπεύτηκαν.

Τό κυριώτερο γεγονός (άπό τά πολλά συναντικά) αυτού του Συνεδρίου, ήταν ή παραίτηση του Δρ. Goldmann, πού όπως είναι γνωστόν, υπήρξε ο ιδρυτής του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου και έμεινε Πρόεδρος μέχρι τώρα, δηλαδή επί 40 ολόκληρα χρόνια. Ο Δρ. Goldmann τιμήθηκε μετά τήν παραίτησή του, ή δέ όμιλία του ήταν βαρυσήμαντη κι αναφερόταν σε πολλά θέματα. (Έλπίζουμε ότι θά δημοσιευθί σε κάποιο φύλλο των «Χρονικών»).

Σε διάφορα γεύματα εργασίας, πού έγιναν τις επόμενες μέρες, προσήλθαν και μίλησαν επί μακρόν πολλές προσωπικότητες, όπως ο Πρέσβυς της Αμερικής στον ΟΗΕ κ. Άντριου Γιαγκ, ο εκπρόσωπος του Ρεπουμπλικανικού κόμματος στή Γερμανία κ. Μάκ Γκόβερν, ο Δρ. Χένρυ Κίσιγκερ. Στις 2 Νοεμβρίου τό βράδυ, στή διάρκεια δείπνου, έγινε ή επίδοση του βραβείου Goldmann στον Πρόεδρο Κάρτερ.

Στή διάρκεια των εργασιών του συνεδρίου, εκπρόσωποι ώρισμένων κρατών εξέθεσαν τήν κατάσταση πού επικρατεί στις Κοινότητές τους, τό δέ συνέδριο ώρισε πολλές έπιτροπές για να μελετήσουν διάφορα θέματα, όπως έπιτροπή κατά του μπουκοτάζ, μορφωτική, οργανωτική (κυρίως των μικρών Κοινοτήτων), Σοβιετικού Έβραϊσμού κ.λ.π.

★ Από τις προσωπικότητες του Ισραηλινοῦ ἑβραϊσμοῦ ξεχώρισαν ὁ κ. Λεών Ντούλτσιν, πού ἦταν Πρόεδρος τῆς Γεν. Συνελεύσεως, καί εἶναι πολύ πιθανόν ὅτι τόν ἐπόμενο χρόνο θά εἶναι Πρόεδρος τῆς Παγκοσμίου Σιωνιστικῆς Ὄργανώσεως, ὁ πρῶην ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Ἰσραήλ κ. Γιγκάλ Ἄλάν, ὁ ὑπουργός Ἐσωτερικῶν τοῦ Ἰσραήλ Δρ. Ἰωσήφ Μπούργκ. Ἀκόμα ἦταν ὁ Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. Γαλλίας βαρῶνος Ἀλαίν ντέ Ροτσιλντ, ὁ καθηγητής Χάρμαν, ὁ Δρ. Ἄρθουρ Χέρτσμπεργκ, Ἀντιπρόεδρος τοῦ Π.Ε.Σ., ὁ Ἀρχираββίνος Ἀγγλίας Δρ. Ἰμμανουέλ Γιακόμποβιτς, ὁ κ. Ζάκ Τόρτσινερ (γνωστός ἀπό τήν ὁμιλία του τόν περασμένο χειμῶνα στό Κοινοτικό Κέντρο Ἀθηνῶν), ὁ λόρδος Τζάννερ καί πολλοί ἄλλοι. Παρευρέθηκε ἐπίσης ἡ Κα Simone Veil, ὑπουργός Ὑγιεινῆς τῆς Γαλλίας, πού ἦρθε εἰδικά γιά νά μιλήσει στούς συνέδρους. Ἀνάμεσα στά ἄλλα εἶπε ὅτι κατάγεται καί μεγάλωσε στή Γαλλία μέσα σέ μιά οἰκογένεια μέ ἀφομοιωτικές τάσεις καί οἱ ναζιστικοί διωγμοί ἦταν πού τήν ἔκαναν νά νοιώσει σάν Ἑβραία.

Τήν ἴδια μέρα τῆς ἐπιδόσεως τοῦ βραβείου Goldmann στόν Πρόεδρο Κάρτερ, ὁ ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀμερικῆς κ. Σάϋρους Βάνς δεξιώθηκε στό ὑπουργεῖο ἑξωτερικῶν στούς ἀντιπροσώπους στό συνέδριο.

Οἱ ἐργασίες τοῦ συνεδρίου καί ὅλες γενικά οἱ ἐκδηλώσεις του καλύφθηκαν τηλεοπτικά ἀπό τούς μεγαλύτερους σταθμούς τηλεόρασεως τῆς Ἀμερικῆς (CBS, NBC, ABC κ. ἄ.) καί ἔτσι εἶχε τήν εὐκαιρία καί τήν ἀνεση νά τίς παρακολουθήσει ὅλος ὁ ἀμερικανικός λαός.

★Στό δεῖπνο πρὸς τιμὴν τοῦ Προέδρου Κάρτερ ἦσαν παρόντα πάνω ἀπό 450 ἄτομα καί στό κυριώτερο τραπέζι καθήσανε 24 ἄτομα, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Πρόεδρος Κάρτερ, ὁ Δρ. Goldmann, ὁ κ. Φίλιπ Κλάτσικ, διάδοχος τοῦ Δρ. Goldmann στήν προεδρεία τοῦ Π.Ε.Σ. καί πολλές ἄλλες προσωπικότητες τῆς Ἀμερικῆς καί τοῦ διεθνοῦς Ἑβραϊσμοῦ. Στό δεῖπνο πῆραν μέρος καί ὠρισμένοι πρεσβευταὶ ξένων κρατῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ὁ Ἑλλην πρέσβυς, πού μοῦ ἔκαμε τήν τιμὴ νά μέ προσκαλέσει στό τραπέζι του.

Στή διάρκεια τῆς ὁμιλίας τοῦ Προέδρου Κάρτερ ἔγινε ἓνα βίαιο ἐπεισόδιο ἀπό τρεῖς νεαρούς, πού συμμετεῖχαν στό δεῖπνο καί διαμαρτυρήθηκαν στόν Πρόεδρο ὅτι εἶναι ἀντιισραηλινός, θέλει νά καταστρέψει τό Ἰσραήλ, καί ὅτι εἶναι ντροπή νά τοῦ δοθεῖ βραβεῖο καί νά τόν τιμήσει τό συνέδριο. Ἐγινε πολλή φασαρία καί γιά νά τήν καλύψουν, χειροκρότησαν ὅλοι τόν Πρόεδρο Κάρτερ, γιά νά μὴν ἀκούεται ἡ διαμαρτυρία τῶν νεαρῶν.

Ὅταν σταμάτησε ἡ φασαρία ὁ Πρόεδρος Κάρτερ εἶπε ὅτι αὐτό θά πεῖ δημοκρατία, νά ἔχει δηλαδή ὁ καθένας τό δικαίωμα νά λέει τή γνώμη του. Τελικά δέν συνέβη τίποτα μέ τούς ταραχοποιούς καί κανεῖς

δέν τούς ἔδιωξε ἀπό τήν αἴθουσα. Μετά μάλιστα δώσανε καί συνέντευξη ἀπό τήν τηλεόραση.

Ἡ ὁμιλία τοῦ Προέδρου Κάρτερ ἦταν πολύ χαρακτηριστική. Ἀνέφερε γιά τήν βοήθεια πού δίνει ἡ Ἀμερική στό Ἰσραήλ καί ὑποσχέθηκε ὅτι μέ τόν ἴδιο ρυθμό θά ἐξακολουθήσει νά βοηθᾷ.

★Τό συνέδριο αὐτό τοῦ Π.Ε.Σ. ἀπέδειξε κάτι τό πολύ χαρακτηριστικό: ὅτι τό Ἰσραήλ θεωρεῖ τήν διασπορά σάν συνεταῖρο καί τήν δέχεται στήν ἴδια μοῖρα, χωρίς περιορισμούς, σάν 100% συνεταῖρο. Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν στίς ὁμιλίες τους εἶπαν ὅτι ἡ τύχη ὅλων μας εἶναι μαζί μέ τό Ἰσραήλ καί ὅτι ὁ παγκόσμιος Ἑβραϊσμός μέ ὅλη τή δύναμη καί τήν ἐπιρροή πού διαθέτει μπορεῖ νά βοηθήσει καί νά ὑπερασπίσει τά δίκαια τοῦ Ἰσραήλ.

Εἶναι σπουδαῖο ὅτι τά μέλη τοῦ συνεδρίου μιλοῦσαν διάφορες γλώσσες. Ὅταν ὁμως μιλούσαμε γιά τό Ἰσραήλ μιλούσαμε ὅλοι τήν ἴδια γλώσσα, ὅπως ἐπίσης κί ὅταν θέλαμε νά διαμαρτυρηθοῦμε καί νά ὑπερασπίσουμε ἐκείνους τούς Ἑβραίους, πού ἀκόμη δέν ἔχουν τά ἴδια δικαιώματα μέ τούς ἄλλους Ἑβραίους. Χαρακτηριστικό εἶναι ὅτι στίς συναγωγές πού ἐπισκέφθηκα, παρατήρησα ὅτι στήν πρώτη σειρά δεξιά ὑπάρχει πάντα μιά θέση κενή γιά τόν Ἑβραῖο τῆς Ρωσίας πού ματαίως ζητᾷ ἄδεια νά φύγει ἀπό κεῖ.

Σχετικά μέ τό θέμα Ἀράβων - Ἰσραήλ καί τίς ἀπαιτήσεις τῶν Ἀράβων γιά τήν ἐπάνοδο τοῦ Ἰσραήλ στά σύνορα τοῦ 1967, πολύ ὀρθά μίλησε ὁ πρέσβυς τοῦ Ἰσραήλ στήν Οὐάσιγκτον κ. Ντίνιτς, πού εἶπε ὅτι ὅταν μιᾶνε γιά σύνορα πρέπει νά ἐννοοῦμε πραγματικά σύνορα. Ἀπό τήν ἴδρυση τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραήλ οὐδέποτε ὑπῆρξαν ἀναγνωρισμένα σύνορα μεταξύ Ἀράβων καί Ἰσραήλ, ὅπως οὐδέποτε ὑπῆρξε μεταξύ τους καί πραγματική εἰρήνη, παρά μόνο στήν κατάπαυση τοῦ πυρός. Ἐτσι ἔγινε ἡ συμφωνία στή Ρόδο τό 1967. Ἐπομένως δέν πρόκειται γιά ὀριστικά σύνορα, ἀλλά γιά προσωρινά, γιά μιά γραμμὴ ἐκχειρίας, πολύ εὐπαθὴ καί μεταβλητὴ.

* * *

ΧΡΟΝΙΚΑ תרנ"ז

Μηνιαῖον ὄργανον τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος

Γραφεῖα: Πειραιῶς 46, Ἀθῆναι (106) - Τηλέφ. 52.29.153

Ἐπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ: Ὁ Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. Δανιήλ Ἀλχανάτης (Πειραιῶς 46 - Ἀθῆναι)

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

Ἐπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνης ΕΠΕ, Σπ. Δοντᾶ 10, Ἀθῆναι

Γεύχος 4 ● Δεκέμβριος 1977 ● ΤΕΒΕΤ 5738 (Χανουκά)

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

24ον Πληροφοριακόν Δελτίον δημοσιευμάτων τοῦ Τύπου

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΚΙΣ

Στή «Βιομηχανική Ἐπιθεώρηση» (Ὀκτώβριος 1977), ἐξ ἀφορμῆς δημοσιεύματός του μέ τίτλον «Καί ἀντισιωνισταί;» ἀπεστάλη ἐπιστολή τοῦ Κ.Ι.Σ., ὅπου, μεταξύ ἄλλων, ἀναφέρει:

« Ἐκπροσωποῦντες τοὺς Ἕλληνας πολίτας, Ἑβραίους τό θρήσκευμα, χωρίς νά ὑπαισερχόμεθα στήν πολιτικήν πλευράν τοῦ σχολίου, ἐπιθυμοῦμε νά σᾶς εὐχαριστήσωμεν θερμά, διά τήν ὀρθή τοποθέτησί του. Εἶναι πράγματι ἀνησυχητική ἡ προσπάθεια πού καταβάλλεται ἀπό ὀρισμένους κύκλους, οἱ ὁποῖοι ἀντί νά μελετήσουν τίς πηγές καί τά αἷτια διαφόρων γεγονότων τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ἔχουν «ἐφεύρει» τήν εὐκολή λύσι νά τά ἀποδίδουν στόν Σιωνισμόν, σέ «ἐβραϊκόν δάκτυλον» καί ἄλλες παρόμοιες φτηνές δικαιολογίες καί ἀσύστολες ἀνακρίβειες.

Θέλομεν νά πιστεύωμεν ὅτι μέ τήν ἀντικειμενικήν προβολήν τοῦ θέματος ἀπό ἔντυπα σάν τό δικό σας θά καυτηριασθῇ σιγά - σιγά αὐτή ἡ συστηματική τακτική διαφόρων παραγόντων, ὥστε νά ἀντιμετωπίζωνται ἐκάστοτε τά προβλήματα στήν ὀρθή τους βάση.

Στή σκιά τοῦ Ναζισμοῦ

Συνεχίζονται τά δημοσιεύματα στόν ἑλληνικόν καί ξένον τύπον γιά τήν προσπάθεια προβολῆς ἀπό τή μία πλευρά καί καταπολεμήσεως ἀπό τήν ἄλλη, τῶν ἀρχῶν τοῦ Ναζισμοῦ στή Γερμανία. Ὅπως ἀνεφέρθη καί στό προηγούμενον (23ον Πληροφοριακόν Δελτίον) ἡ προσπάθεια τῆς προβολῆς τοῦ Ναζισμοῦ ἀνησυχεῖ τήν γερμανική καί τήν διεθνή κοινή γνώμη.

♦ Ἡ «Θεσσαλονίκη» (27/10) ἀναδημοσιεύει ἄρθρον γιά τό βιβλίον τοῦ ἱστορικοῦ Γκέοργκε Μόσσε, μέ τίτλον «Συνέντευξις μέ θέμα τόν ναζισμό». Στό βιβλίον αὐτό ὁ Μόσσε ἀναφέρει ὅτι ὁ ναζισμός «ἔστω καί ἂν οἱ ἱστορικές περιστάσεις θά τόν ἐμποδίσουν νά ξαναφανῇ εἶναι ὅπωςδήποτε μιά σκιά πού συνοδεύει ἀδιάκοπα τήν «πειραματική» κοινωνία».

♦ Στό ἴδιο φύλλον ἡ «Θεσσαλονίκη», μέ τίτλον «Εἴμαστε ὅλοι «γερμανικά γουρούνια;» ἀναφέρει: «Τόν Μάιο τοῦ 1968 οἱ νέοι φώναζαν: «Εἴμαστε ὅλοι Γερμανοεβραῖοι» σέ ἔνδειξη συμπάραστασης καί ἀλληλεγγύης στόν Κόν Μπεντί. Σήμερα, ἡ Διεθνῆς τῶν Τρομοκρατῶν λέει σ' ὅλους ἐμᾶς, σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κατεστημένου: «Εἶστε ὅλοι σας γερμανικά γουρούνια».

♦ Τό «Βῆμα» (1/11) γράφει ὅτι «Ἡ Εὐρώπη ἀρχίζει νά τυλίγεται ἀπό ἓνα λεπτό ὑφάδι νεοναζισμοῦ, πού «χωράει» μέσα του ὅλες τίς τελευταῖες ἐκδηλώ-

σεις βίας, τίς ἀπαγωγές, τίς νοσταλγικές γιά τόν Χίτλερ τάσεις, πού ἀρχίζουν νά κυριεύουν πάλι τοὺς Γερμανούς, ἀκόμα καί τήν τελευταία φήμη ὅτι ὁ Χίτλερ ἄφησε νόθο, γιό πού ζεῖ κάπου στή Γαλλία».

♦ Ἡ «Αὐγή» μέ τίτλον «Ὁ θάνατος ἑνός θεοῦ» (1.11), γράφει μεταξύ ἄλλων: «Ὅταν στοὺς γερμανικούς στρατῶνες διδάσκεται σάν ἀναντικατάστατη σελίδα τῆς γερμανικῆς ἱστορίας ἡ περίοδος τοῦ Χιτλερισμοῦ, ὅταν οἱ νεαροί «γιοῦγκερς» (Εὐέλπιδες) τῶν στρατιωτικῶν τους σχολῶν χαιρετοῦν φασιστικά καί κραυγάζουν «Χάιλ Χίτλερ», ὅταν καίνε στοὺς περιβόλους τῶν στρατῶνων τό ὁμοίωμα τοῦ Ἑβραίου, ὅταν οἱ τοῖχοι τῶν γερμανικῶν πόλεων γέμιζαν καί γεμίζουν μέ τά συνθήματα «Ξανάρθαμε!» καί μέ ὑπογραφή τόν ἀγκυλωτό σταυρό, ὅλα αὐτά ἦταν τό προανάκρουσμα τοῦ φασισμοῦ, πού ἀνεβαίνει, ὑπό τίς εὐλογίες τῆς πολιτείας».

♦ Ἡ «Ἐλευθεροτυπία» μέ τό ἴδιο πνεῦμα γράφει περί «ἀναβιώσεως τοῦ Γ' Ράιχ» (5/11). Ἡ «Βραδυνή» (12/11) μέ τίτλον «Ὁ ναζισμός ξανάρχεται;» ὁμιλεῖ γιά «ἀσυνήθιστα φαινόμενα πού παρατηροῦνται στήν Δ. Γερμανία».

♦ Στά «Νέα» (17/11) δημοσιεύεται ἔρευνα γιά τό πῶς νοιώθουν σήμερα τά παιδιά τῶν Ναζί, πού, ὅπως λένε «μείναμε στό περιθώριο γιατί ντρεπόμασταν γιά

τούς γονεῖς μας. Νοιώθαμε ἀκόμα ὅτι ἡ πατρίδα μας μᾶς ξεγέλασε, μᾶς ἐκμεταλλεύτηκε ἄγρια». — Στὴν ἴδια ἐφημερίδα (18/11) δημοσιεύεται ἀνταπόκρισις ἀπὸ τὴ Ν. Ὑόρκη ὅτι ἐνῶ ἡ «Ἀμερικανικὴ Ἐνωσησὶς Πο-

λιτικῶν Ἐλευθεριῶν» θέλει «νά ἀφήσουν τοὺς νεο-ναζί νά ἀλωνίζουν στὶς ΗΠΑ» ἀντιδρῶν ἀποφασιστικά οἱ Ἑβραῖοι.

* * *

«Θεσσαλονίκη»

Ρεπορτάζ μὲ τίτλον «Ὁ δῆμιος τοῦ Ἄουσβιτς; Ζεῖ καὶ βασιλεύει», ἀναφέρεται στὸν «γιατρό» Γιόζεφ Μένγκελε. (26/10). Γιά τὸ ἴδιο θέμα καὶ στὰ «Νέα» (5/11) στὴν «Ἡμέρα» (Πατρῶν - 5/11) καὶ στὴν «Ἀκρόπολι» (12/12).

«Μακεδονία»

Ἀνάμεσα στὸ πλῆθος τῶν ἐπιγραφῶν πού βρέθηκαν κατὰ τίς ἐκσκαφές τοῦ ἐβραϊκοῦ νεκροταφείου ἀνατολικά τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ 1944, εἶναι καὶ μία μαρμαρίνη πλάκα πού παριστᾷ τὸν ὄσιο Δαυὶδ τῆς Θ/νίκης, πού προκαλεῖ τὴν περιέργεια τῶν ἀρχαιολόγων, Ἑλλήνων καὶ ξένων (1/11).

«Καθημερινή»

Ἀνέκδοτον περὶ Ἑβραίων: «Οἱ Ἑβραῖοι ἔχουν συμβάλει σημαντικά στὴν ἀνθρωπότητα. Εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικοί. Ὅχι μόνον ἔδωσαν στὸν κόσμον τοὺς ἡγέτες τοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Καρόλου Μάρξ, ἀλλὰ ἔδωσαν στὸν ἑαυτό τους τὴν πολυτέλεια νά μὴν ἀκολουθήσουν τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο!» (12/11).

«Μακεδονία»

Ὁ ὁμόθρησκος ἰατρός Καθηγητὴς κ. Χ. Ἄζαριά, μίλησε στὸν Ροταριανόν Ὅμιλον Θεσσαλονίκης, μὲ θέμα «Στιγμές στὴν ἱστορία τῆς ὀδοντοϊατρικῆς» (3/11).

«Ἐλευθερία» (Λαρίσης)

Μαθηταὶ καὶ μαθήτριες τοῦ Σχολείου τῆς Ι.Κ. Λαρίσης ἐπεσκέφθησαν τίς ἐγκαταστάσεις τῆς ἐφημερίδος αὐτῆς (5/11).

«Βῆμα»

Ὁ Ἰσραηλινός (ἀπὸ τὸ Μαρόκον) καθηγητὴς στὴν ἔδρα τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἐβραϊκοῦ πολιτισμοῦ στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων Χαΐμ Ζαφράνι ἀνέλαβε καὶ βρῆκε στοιχεῖα «μῆς καρποφόρου συμβιώσεως» μεταξὺ Ἀράβων καὶ Ἑβραίων, σὲ παλαιότερες ἐποχές (17/11).

«Καθημερινή»

«Οἱ ἀδελφοὶ Μάρξ: οἱ τρελλοὶ ἀναρχικοὶ τῆς ὀθόνης» ἦταν φτωχοὶ Ἑβραῖοι, γερμανικῆς καταγωγῆς. Τώρα ἔσβησαν ὀριστικά μὲ τὸ θάνατον τοῦ σπινθηροβόλου Γκροῦσο (8/11).

ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

Ἐπίσκεψις Σαντάτ

Κύριον θέμα τοῦ μηνός ἦταν ἡ ἐπίσκεψις Σαντάτ στὴν Ἱερουσαλήμ, γιά τὴν ὁποία πολλά, ὅπως εἶναι γνωστόν, ἐγράφησαν. Τὸ γενικόν συμπέρασμα τῶν ἀρθρῶν συνοψίζεται. «Θά ὑπάρξει καὶ ἐπόμενο εἰρηνικό βῆμα στὶς σχέσεις Ἰσραήλ καὶ Ἀράβων; Θά ἀποδεχθοῦν οἱ Ἰσραηλινοὶ τὴν ἴδρυση ἐθνικῆς ἐστίας τῶν Παλαιστινίων, προϋπόθεση, ὅπως φαίνεται, ἀπαραίτητη γιά νά ὑπάρξει δεύτερο βῆμα;

Ἡ θά πέσει στὸ κενό ἡ μικρὴ ἱστορία προσκλήσεως ἀποδοχῆς τῆς γιά συζήτηση; Πράγμα, πού ἂν συμβεῖ, ἡ κατάστασις στὴ Μ. Ἀνατολή θά ἐπιστρέψει, ὄχι στὸ σημεῖο πού βρισκόταν ὅταν ὁ κ. Μπεγκίν ἀπηύθυνε

τὴν πρόσκληση στὸν κ. Σαντάτ, ἀλλὰ πῶς πίσω. Στὸ ψυχολογικὸ σημεῖο, πού ὁ ἕνας ἢ ὁ ἄλλος ἦταν ἔτοιμος νά ἐκτοξεύσει τὴν πρόκληση ἐνός νέου πολέμου.» («Καθημερινή», 19/11).

Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ

Στὴν «Ἐστία» (22.11) ἐδημοσιεύθη ἄρθρον τοῦ Ἄλ. Γ. Πῶπ ὅπου ἀναφέρει ὅτι ἡ μονομερὴς φιλοαραβικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ πρῶτα μεταπολεμικά ἔτη, ὄχι μόνον δέν ἀπέδωσε καρπούς, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀπεδυνάμωσε τὴ μοναδικὴ εὐκαιρία γιά τὴ χώρα «νά παίξῃ πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὸ διεθνὲς ζατρίκιον. Οὕτω, διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀπωλέσθησαν, ἢ μία ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἄλλην, πλεῖσται ὄσαι εὐκαιρίαι ἐδραιώσεως τῆς φήμης τῆς διπλωματίας τῆς χώρας μας, πού ἀσφαλῶς θά ἐξετιμῶντο ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων».

Οἱ παράλληλες σχέσεις μὲ τὸ Ἰσραήλ, κατὰ τὸν ἀρθρογράφον, θά ἦταν οἰκονομικῶς καὶ πολιτικῶς «ἄκρως ὠφέλιμα δι' ἡμᾶς».

«Οίκον. Ταχυδρόμος»

Εύλογη έντύπωση προκάλεσε ή από μέρους του Ισραήλ εγκατάλειψη της πολιτικής της διευθυνομένης οικονομίας, πού άκολούθησε σταθερά από τήν κατά τό 1948 ίδρυσή του καί ή υιοθέτηση του οίκονομικού φιλελευθερισμού. Η έντυπωσιακή αυτή στροφή έκδηλώθηκε μέ τήν έκ μέρους της ισραηλινής κυβερνήσεως άναγγελία όρισμένων οίκονομικών μέτρων, άνάμεσα στά όποια ή διακύμανση της ισραηλινής λίρας, όπως καί ή κατάργηση του έλέγχου των συναλλαγμάτων, πού είναι τό θεαματικότερο από τά νέα οίκονομικά μέτρα. Η άξία της ισραηλινής λίρας, πού έως τώρα υπετιμάτο κατά περίπου 2% κατά μήνα, θά καθορίζεται τώρα μέ βάση τον νόμο της προσφοράς καί της ζητήσεως, ένώ ή κυκλοφορία των ξένων νομισμάτων είναι πιά έλεύθερη.

Σύμφωνα μέ όρισμένες πληροφορίες, οι οίκονομικοί κύκλοι του Ισραήλ πιστεύουν ότι έτσι ή χώρα αυτή είναι δυνατόν νά γίνει ένα από τά οίκονομικά κέντρα του κόσμου, καθώς ύπολογίζουν ότι είναι πιθανό νά εισρεύσει ένα σημαντικό μέρος του ύψους 3 δισεκατομμυρίων δολλαρίων ισραηλινών κεφαλαίων, πού βρίσκονται στό έξωτερικό καί ταυτόχρονα νά προσελκυσθούν πολλές επενδύσεις από τό έξωτερικό. Ο ύπουργός των Οίκονομικών κ. Έρλιχ δήλωσε ότι ή νέα οίκονομική πολιτική άποβλέπει στό νά τεθεί τέρμα στη «ζητιανιά» καί νά μειωθεί ή έξάρτηση της χώρας από τήν βοήθεια από τό έξωτερικό. Πάντως, προβλέπεται ότι συνέπεια των νέων μέτρων θά είναι ή κατά 10% αύξηση του κόστους της ζωής, ένώ ό ρυθμός του πληθωρισμού παραμένει γύρω στό 30%. Αύτά γράφει ό Τ. Τσαβέας (3/11).

«Έλευθερία» (Λαρίσης)

Ρεπορτάζ για τό τί είναι καί πώς λειτουργεί τό «Μωσάβ» στό Ισραήλ (Κρατική γή, άτομική εργασία, άλληλοβοήθεια). (2/11).

«Έστία»

Μέ τίτλον «Η έρυθρά τυραννία» γράφει για τον Έβραϊκής καταγωγής άπόστρατον Ρώσσο συνταγματάρχη Λ. Όβσίσεφ «πού άπηυδισμένος από τάς διώξεις επέστρεψεν εις τους έρυθρούς Τσάρους του Κρεμλίνου όλα τά παρσιμά του του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου... διότι ύφίσταται επί πολλά έτη άνηλεή διωγμόν, διότι έπιζητεί νά μεταναστεύσει εις τό Ισραήλ» (25/10).

«Βραδυνή»

Μέ θέμα τον άντισημιτισμόν καί τον άντισιωνισμόν στη Σοβ. Ένωσι καί στίς ΗΠΑ ό Γ. Λασκαρίδης γράφει: «Σήμερα, τριάντα χρόνια μετά τήν επάνοδο του Περιπλανωμένου Ιουδαίου στην Γή της Έπαγγελίας, όπως είπε ή Γκόλντα Μέιρ, κανείς δέν οίκτείρει πλέον τον έβραϊκό λαό. Μπορεί νά τον άγαπούν, νά τον θαυμάζουν ή άκόμη καί νά τον έχθρεύονται, όμως κανείς πιά δέν τον λυπάται. Πού σημαίνει ότι επήλθε κάποια βασική άλλαγή. Πόσο πραγματική είναι ή άλλαγή αυτή καί πόσο έπιφανειακή; Καί πόσο ό άντισιωνισμός πού έπισείουν οι έχθροί του κράτους του Ισραήλ είναι πραγματικός καί δέν κρύβει τήν λέξι — ταμπού; Οι Άραβες μάλιστα κατάφεραν νά ψηφιστή από τήν Γενική Συνέλευσι του ΟΗΕ πέρυσι, μέ μεγάλη πλειοψηφία, πρότασι πού έξομοιώνει τον σιωνισμό μέ τον ρατσισμό άνατρέποντας έτσι τήν άπαγορευτική άπόφασι τή Νυρεμβέργης. Μιάν άπάντησι στά έρωτήματα αυτά έδωσε τό ίδιο τό Ισραήλ πού ό άντιπρόσωπος του Ιγιάρ Μινέρμπι είπε πρό ήμερών στην διάσκεψι του Βελιγραδίου ότι είναι βέβαιος πώς «τό δηλητήριο του άντισημιτισμού» συμπεριλήφθηκε στίς διατάξεις του έγγράφου του Έλσίνκι για τά άνθρώπινα δικαιώματα, άν καί δέν άκούστηκε νά τεκμηριώνεται τό έπιχείρημά του» (25/10).

Άθηναϊκός Τύπος

Παρουσίασις της έκπομπής της Λ. Κουρκουλάκου «Άγροτικοί Διάλογοι» στην ΕΡΤ, πού άσχολήθηκε μέ τήν εκπαιδευτική έκδρομή στό Ισραήλ, πού διωργάνωσε ό Όργανισμός Βάμβακος στά πλαίσια της ένημερώσεως των βαμβακοκαλλιεργητών γύρω από τίς νέες μορφές έκμεταλλεύσεως καί διαδόσεως των συγχρόνων μέσων καλλιεργείας.

«Η φωνή του Εύαγγελίου»

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΑΝΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ: Ο Έβραϊκός πληθυσμός του κόσμου σήμερα άνέρχεται στα 14.145.000. Υπάρχουν στον κόσμο μας σήμερα 86.000 όλιγώτερα Έβραίοι άπ' ότι υπήρχαν πέρυσι. Στην Άμερική ζούν 5.845.000 Έβραίοι, δηλαδή τον μεγαλύτερο Έβραϊκό πληθυσμό του κόσμου. Άμέσως κατόπιν έρχεται τό Ισραήλ μέ 2.953.000, ή Σοβιετική Ένωσις μέ 2.680.000, ή Γαλλία μέ 550.000, ή Μεγάλη Βρετανία μέ 410.000, ό Καναδάς μέ 305.000 καί ή Άργεντινή μέ 300.000. Τά 48% όλων των Έβραίων ζούν στη Βόρεια στην Κεντρώα καί τή Νότιο Άμερική, τά 29% στην Εύρώπη, τά 21% στην Άσία, τό 1,5% στην Άφρική καί 0,5% στην Αύστραλία καί τή Νεοζηλανδία. Οι πόλεις στην Άμερική πού υπάρχουν περισσότεροι Έβραίοι είναι ή Νέα Υόρκη μέ 1.998.0000, τό Λός Άντζελες μέ 455.000, ή Φιλαδέλφεια μέ 350.000, τό Σικάγο μέ 253.000 τό Μαϊάμι μέ 225.000 καί ή Βοστώνη 180.000. (Σ/βριος 1977).

Ἀπό τή ζωή τῶν Κοινοτήτων

Ἐνέργειες τοῦ Κ.Ι.Σ. στήν Ἀστυνομία Πόλεων

Ἐπιστολές καί διευκρινήσεις

Τό προεδρεῖον τοῦ Κ.Ι.Σ. εὐθύς μόλις ἐπληροφρήθη διάφορες ἐνέργειες ἀστυνομικῶν ὀργάνων, πού προξένησαν δυσφορία καί ἐρωτηματικά στούς ὁμοθρήσκους, ἐπεσκέφθη τόν Ἀρχηγό τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων κ. Θ. Τζίμα καί τοῦ ἐπέστησε τήν προσοχή σχετικῶς.

ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΧΗΓΟΝ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ

Στή συνέχεια ἀπέπειλε στόν κ. Ἀρχηγό τό παρακάτω ἔγγραφον:

«Ἐν συνεχείᾳ τῆς προφορικῆς παραστάσεώς μας διά τό θέμα τῆς ἀναζητήσεως ὑπό ὑμετέρων ὀργάνων στοιχείων ἀφορώντων τοὺς ἐν Ἀθήναις διαβιούντας ὁμοθρήσκους μας, κατά τρόπον δυνάμενον νά θεωρηθῆ ὡς ἀπαράδεκτον διά τήν ἀτομικήν ἀξιοπρέπειαν καί ἐλευθερίαν μας, ἔχομεν τήν τιμὴν νά σᾶς ἐπαναλάβωμεν τά κάτωθι:

Ἐκ τῆς μεταξύ μας συζητήσεως δέν ἠδυνήθημεν νά ἀντιληφθῶμεν ἀπολύτως τήν σκοπιμότητα τῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία ἀπέβλεπε, ὡς μᾶς διαβεβαιώσατε, εἰς τήν προστασίαν μας, τοσούτων μᾶλλον καθ' ὅσον τά ὄργανα τῆς Ἀστυνομίας κατά τὰς ἐπισκέψεις των εἰς τὰς οἰκίας τῶν ὁμοθρήσκων μας, ἀνέφερον διαφορετικὰς δικαιολογίας διά νά ἐξηγήσουν τήν ἐνεργείαν των (διά δῆθεν στατιστικούς, στρατολογικούς, ἢ διά λόγους προστασίας κλπ.).

Ὅπως γνωρίζετε οἱ πρωτοφανεῖς διωγμοί, τοὺς ὁποίους ἔχομεν ὑποστῆ, μᾶς ἔχουν κάνει ἐξαιρετικά εὐαίσθητους καί προσεκτικούς εἰς παρομοίας φύσεως ἐνεργείας, ὡς ἐκ τούτου ἐπιθυμοῦμεν νά παρατηρήσωμεν ὅτι:

Πρῶτον: οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἑλλάδος, ὄντες Ἕλληνες πολῖτες, ἔχουν τά αὐτά δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις μέ ὄλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνες ὑπηκόους. Ἐξ αὐτοῦ προκύπτει ὅτι ἡ μεταχείρισίς μας ὑπό τῶν ὀργάνων τῆς πολιτείας κατ' οὐδένα τρόπον πρέπει νά διαφέρῃ ἀπό ἐκείνην τῶν ἄλλων πολιτῶν.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δέν ὑπῆρξε πρόθεσις οὔτε ἦταν σκοπὸς τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων νά προσβάλῃ τήν προσωπικότητα τῶν Ἑβραίων τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ ἀψυχολόγητος ὁμῶς τρόπος αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν ὠδήγησε εἰς παρόμοια συμπεράσματα.

Δεύτερον: ἐφ' ὅσον δεχθῶμεν ὅτι συνέτρεχον εἰδικοί καί σοβαροὶ λόγοι ἀσφαλείας τῶν Ἑβραίων τῆς Ἑλλάδος θά ἦτο σκόπιμον νά εἰδοποιηθοῦν οἱ ἐπίσημοι Ἑβραϊκοὶ ὀργανισμοί (Π.χ., στήν Ἀθήνα λειτουργεῖ ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοι-

νότης καί τό ἡμέτερον Κεντρικόν Ἰσραηλιτικόν Συμβούλιον, ἀποτελοῦντα ἀμφότερα Ν.Π.Δ.Δ., μέ ἐπίσημα γραφεῖα) καί ὄχι νά δημιουργοῦνται μεταξύ ἀπλῶν πολιτῶν ἀνησυχίαι ἐκ τοῦ τρόπου ἐνεργείας τῶν ὑμετέρων ὀργάνων. Ἄς σημειωθῆ ἐπιπλέον ὅτι αἱ ἀνησυχίαι αὐταὶ ἐπεκτείνονται φυσιολογικῶς στόν παγκόσμιον Ἑβραϊσμόν, μέ ἀπροβλέπτους συνεπείας.

Τρίτον: ἐπιθυμοῦμεν καί πάλιν νά ἔχωμεν ἐπίσημον, σαφῆ καί κατηγορηματικὴν δήλωσιν ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων παραγόντων τῆς πολιτείας περὶ τῶν στοιχείων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὠδήγησαν εἰς τὴν λήψιν παρομοίων μέτρων. Δέν εἶναι δυνατὸν νά ὑφιστάμεθα παρομοίας ἐνεργείας χωρὶς νά γνωρίζωμεν τό ἀντικείμενον καί τὸν σκοπὸν τοὺς καί κατά τρόπον μάλιστα ἀντιβαίνοντα βασικά δημοκρατικὰ δικαιώματα.

Ὡς Ἕλληνες πολῖτες, Ἑβραῖοι τό θρήσκευμα, δέν ζητοῦμεν προνομιακὴν μεταχείρισιν. Ζητοῦμεν τήν αὐτὴν μεταχείρισιν μέ τοὺς ὑπολοίπους συμπολίτας μας, προκειμένου περὶ τῆς περιοχῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων, καί οὐδέν ἕτερον.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θά συμφωνήσητε μαζί μας, Ἀξιότιμε Κύριε Ἀρχηγέ, ὅτι ὁ τρόπος ἐνεργείας τῶν ὑμετέρων ὀργάνων δέν ἦτο ὁ πλέον ἐνδεδειγμένος καί ὅτι πρέπει νά ἐνημερωθῶμεν ἐπὶ τῶν στοιχείων, ἅτινα ὠδήγησαν τὴν Ἀστυνομίαν Πόλεων εἰς μίαν, κατά τὴν κρίσιν μας, ἀδικαιολόγητον ἐνεργείαν».

Ἡ ἀπάντησις ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου

Ὁ κ. Ἀρχηγὸς τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων ἀπήντησε ὡς ἑξῆς πρὸς τό Κ.Ι.Σ.:

«Τυχάνω κάτοχος τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18-11-1977 ἐμπιστευτικῆς ἐπιστολῆς σας. Ἐκφράζω τὴν λύπην μου διὰ τὴν παρεξήγησιν ἢ ὁποία, δικαιολογημένως, σᾶς ἐδημιούργησε τοιαύτην πικρίαν. Ὡς καί προφορικῶς σᾶς ἐξήγησα πρόκειται περὶ λανθασμένης ἐνεργείας ἐνίων κατωτέρων ἀστυνομικῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀπερισκέπτως, ἔλαβον καί ἐκ μέρους μελῶν τῆς ὑμετέρας κοινότητος ὠρισμένα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα, ἐν τούτοις ἀνεφέροντο ἀποκλειστικῶς καί μόνον εἰς ἀλλοδαπὰ πρόσωπα, διαβιοῦντα εἰς τὴν Χώραν καί οὐχί εἰς Ἕλληνας πολίτας, ὅπως ὑμεῖς.

Ὡς Ἕλληνες καί δὴ ὡς ἀστυνομικοί, αἰσθανόμεθα ἀρρήκτους τοὺς μεθ' ὑμῶν φιλικούς δεσμούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν δημιουργηθῆ καί σφυρηλατηθῆ κατά τό παρελθόν.

Εἰλικρινῶς ἐπιθυμῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι

οὔτε ἦτο οὔτε θά ὑπάρξη ποτέ εἰς τὰς προθέσεις μας νά θίξωμεν φίλους συμπατριῶτας, ὅπως ὑμεῖς».

Ἐπικουρική ἀσφάλιση τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἰσραήλ. Κοινότητος Ἀθηνῶν

Μέσα στήν κοινωνική πολιτική τῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν εἶναι καί ἡ μέριμνα γιά τήν οἰκονομική ἐνίσχυση τῶν ὑπαλλήλων τῆς. Ἡ μισθοδοσία τους γινόταν πάντα σύμφωνα μέ τίς οἰκονομικές δυνατότητες τῆς Κοινότητος καί ἀσφαλῶς δέν κάλυπταν οὔτε καλύπτουν τίς πραγματικές ἀνάγκες τῶν ὑπαλλήλων. Ἀκόμα χειρότερη εἶναι ἡ κατάσταση γι' αὐτούς πού λόγω ὀρίου ἡλικίας σταματοῦν τή δουλειά τους καί εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ζοῦν μόνο μέ τήν μικρή σύνταξη τοῦ ΙΚΑ χωρίς νά ἔχουν καμμιά ἄλλη ἐπικουρική ἀσφάλιση. Αὐτό τό κενό σκέφθηκε νά καλύψει τό Κοινοτικό Συμβούλιο σκοπεύοντας σέ δύο στόχους: Πρῶτο νά δώσει τή δυνατότητα μιᾶς καλύτερης διαβίωσης στούς ἐξερχομένους ὑπαλλήλους καί δεύτερον νά ἐνθαρρύνει νέους πού θά ἤθελαν νά κάνουν καριέρα δουλεύοντας στήν Κοινότητα.

♦ Ἡ σημερινή διάρθρωση τῆς Κοινότητος μέ τά πολλαπλά προβλήματα πού τῆς παρουσιάζονται ἔχει ἀπόλυτο ἀνάγκη νέας ὀργανώσεως καί ἀνανεώσεως τοῦ Διοικητικοῦ Προσωπικοῦ. Γιά νά βρεθοῦν ὅμως οἱ κατάλληλοι ἄνθρωποι χρειάζονται κίνητρα, καί σάν τέτοια ἀποφασίσαμε πρῶτον: καλύτερες συνθήκες ἐργασίας, μισθοῦς ἀνταποκρινόμενους στήν σημερινή πραγματικότητα καί τήν ἐπικουρική ἀσφάλιση.

Ἡ προσπάθεια τώρα τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου τοῦ σημερινοῦ ἢ ἄλλου πού θά διαδεχθεῖ πρέπει νά εἶναι ἡ πραγματοποίηση αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων. Οἱ δυσκολίες εἶναι μεγάλες καί θά χρειασθεῖ ἡ συνεργασία διοικούντων, ὑπαλλήλων καί ὄλων τῶν ὁμοθρήσκων. Ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ προγράμματος θά ἔχει ἀντανάκλαση ἀσφαλῶς σ' ὅλη τήν κοινοτική ζωή.

Ἡ Κοινότης Ἰωαννίνων σήμερα

Πρὶν ἀπό τή Χιτλερική καταστροφή ἡ Ἰσραηλιτική Κοινότης Ἰωαννίνων ἀριθμοῦσε 1850 μέλη. Σώθηκαν μόνο 165 πού ἐπέστρεψαν μέ τήν ἀπελευθέρωση. Ἀπό αὐτούς μερικοί ἐγκαταστάθηκαν στήν Ἀθήνα καί ἄλλοι μετανάστευσαν στίς Η.Π.Α. καί στό Ἰσραήλ. Σήμερα ἡ Κοινότης Ἰωαννίνων ἀριθμεῖ 70 μέλη (30 οἰκογένειες). Ἀπό τήν ἀπελευθέρωση μέχρι σήμερα ἔχουν γίνει 36 γάμοι καί γεννήθηκαν 66 παιδιά (35 ἀγόρια καί 31 κορίτσια). Ἀπό αὐτά τά παιδιά, τά 30 περίπου ἔφυγαν ἀπό τά Ἰωάννινα μέ τίς οἰκογένειές τους καί ἐγκαταστάθηκαν στήν Ἀθήνα, στό Ἰσραήλ καί στίς ΗΠΑ.

♦ Στά Ἰωάννινα μέχρι τό 1964 λειτουργοῦσε ἕνα Ἑβραϊκό Δημοτικό Σχολεῖο, στό ὁποῖο φοίτησαν ὅλα τά παιδιά. Παράλληλα γινόταν καί μαθήματα Ἑβραϊκῶν, τά ὁποῖα ἐξακολουθοῦν νά γίνονται μέχρι σήμερα.

Μετά τό Δημοτικό Σχολεῖο τά παιδιά φοιτοῦν στά διάφορα Γυμνάσια τῆς πόλεως. Ἐν συνεχείᾳ τό σύ-

νολο σχεδόν τῶν μαθητῶν ἀκολουθεῖ ἀνώτατες καί ἀνώτερες σπουδές. Ἀπό τά 35 περίπου παιδιά πού μεγάλωσαν στά Ἰωάννινα, τά 17 σπούδασαν σέ Πανεπιστήμια (ἀπό τά ὁποῖα 7 σέ Ἀνώτατες Σχολές τοῦ Ἰσραήλ) (12 ἔχουν ἤδη πάρει πτυχίο καί 5 σπουδάζουν ἀκόμα). Ἐπίσης 6 σπούδασαν σέ Ἀνώτερες Σχολές. Ὑπάρχουν ἀκόμη 3 ὑποψήφιοι φοιτηταί, 3 μαθηταί Γυμνασίου καί 1 μαθητής Δημοτικοῦ. Μικρότερα παιδιά δέν ὑπάρχουν.

I.K.

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

Σαμουήλ Μεγήρ Μεγήρ

Ἐνας καλός Ἑβραῖος, ὁ Σαμουήλ Μεγήρ Μεγήρ, πέθανε καί κηδεύτηκε στά Γιάννινα στίς 4 τοῦ Νοέμβρη (23 Χεσβάν), σέ ἡλικία 54 χρονῶν. Ὁ μόνος ἀπό τήν πολυμελῆ οἰκογένεια τῶν Μεγήρ στά Γιάννινα πού κατόρθωσε νά ἐπιζῆσει ἀπ' τόν μεγάλο διωγμό, ἀφοῦ ἀπέδρασε ἀπό τοῦς ναζιστές καθώς μετέφεραν τοῦς δύσμοιρους Γιαννιώτες Ἑβραῖους στό στρατόπεδο τῆς Λάρισας, τήν τραγική ἐκείνη μέρα τῆς 25 Μάρτη 1944.

Ἦταν πολύ γνωστός στούς ἑβραϊκοὺς κύκλους τῆς Ἀθήνας, σάν παρασκευαστής τοῦ κρασιοῦ «Κασιέρ γιά τό Πέσαχ» τῆς ποικιλίας «Ζίτσα» καί τῶν ἀγνῶν τυροκομικῶν προϊόντων τοῦ ἐργαστηρίου «Μάτσας καί Μεγήρ». Εἶχε κληρονομήσει ἀπό τόν παπού του Νασούμ Μάτσα τίς δύο αὐτές τέχνες καί συνέχιζε ἔτσι τήν παράδοση τῆς οἰκογένειάς του πού οἱ ρίζες της ἀπλώνονταν στά παλιά χρόνια. Γιατί ἡ Κοινότητα Ἰωαννίνων εἶχε ἀρκετοὺς δικούς της τεχνίτες γιά τήν παρασκευή τῶν κρασιῶν καί τῶν τυριῶν (ἀνάμεσά τους τήν ἀγνωστή σήμερα ποικιλία «κασκαβάλι») πού ἔπρεπε νά ἐκπληρώνουν τοῦς ὄρους τοῦ «Κασρούτ» κι ἐπέβαλε μάλιστα μιᾶ ἐιδική κοινοτική εἰσφορά, ὅπως ἀναφέρουν οἱ παλιές ραββινικές ἀποφάσεις.

Ὁ ἀξέχαστος Σάμ εἶχε διατηρήσει τή μακρόχρονη αὐτή παράδοση καί συνδυάζοντας τήν πατροπαράδοτη τιμιότητα κι εὐλικρίνεια στήν τόσο εὐπαθεῖ αὐτή τέχνη, μαζί μέ τήν παραδειγματική ἐργατικότητά του, προσέλκυσε τήν ἀγάπη μιᾶς πλατειᾶς πελατείας ἀπό τά λαϊκά στρώματα καί τίς φτωχογειτονίες, πού μέ συγκίνηση ἔμαθαν τόν πρόωρο χαμό του καί προσῆλθαν νά τόν συνοδεύσουν στήν τελευταία του κατοικία.

Ἡ μικρή Κοινότητα Ἰωαννίνων στερήθηκε ἕνα ἀπό τά πιό ἀγαπητά μέλη της κι ἡ οἰκογένειά του τόν ἀκούραστο στυλοβάτη της. Στή γυναίκα του καί τά δύο παιδιά του εὐχόμαστε τή θεία παρηγοριά.

I. M.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Στά ἀποτελέσματα τῶν Ἀνωτ. Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων, πού δημοσιεύτηκαν στό φύλλο τοῦ Νοεμβρίου, ἀναφέρεται ἡ Κωνσταντίνου Βίκου ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ: Σαμπεθαΐ Βίκη τοῦ Ραφαήλ.

Η ΘΕΣΙΣ

ΤΩΝ ΜΗ - ΕΒΡΑΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΙΟΥΔΑΪΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Περί Νομιμοφροσύνης και Σεβασμού της Πολιτείας

Οι ίδιοι διασπορείς του ψεύδους και του μίσους, που αναφέραμε στην αρχή, έχουν, επίσης, υποστηρίξει ότι ο Έβραϊος είναι από τη φύση του αντικοινωνικό όν. Ότι, παντού ζει σαν ένα ξενοκίνητο παράσιτο, σέ βάρος του κοινωνικού συνόλου. Καί, τέλος, ότι ποτέ δέν μπορεί να είναι πιστός πολίτης του κράτους όπου διαβιεί, διότι ο Ιουδαϊσμός του δέν του τό επιτρέπει.

Αυτές οι κατηγορίες (ή μάλλον συκοφαντίες) είναι τελείως ξένες προς τό πνεύμα του Ιουδαϊσμού και τίς διδασκαλίες των Ραββίνων. Τό Ταλμούδ έξορκίζει τόν Έβραϊο να είναι πιστός και άφοσιωμένος πολίτης του κράτους όπου ζει. Νά αγαπά τήν πατρίδα του, νά τηρεί τούς νόμους της και νά έργάζεται υπέρ της ευημερίας της. Ο προφήτης Ιερεμίας (29 : 5 — 7) όταν άπευθύνεται προς τούς έξορίστους της Βαβυλωνίας, λέγει:

«οικοδομήσατε οίκους και κατοικήσατε και φυτεύσατε κήπους και φάγητε τόν καρπόν αυτών...και ζητήσατε τήν ειρήνην της πόλεως, όπου Εγώ σās έκαμον νά φερθήτε αιχμάλωτοι, και προσεύχεσθε υπέρ αυτής προς τόν Κύριον διότι έν τη ειρήνη αυτής θέλετε έχει ειρήνην».

Αυτά τά προφητικά λόγια μαζί μέ τό Ταλμουδικό ρητό, (B.K. 113b): «**Ντινά ντε Μαλχοντά Ντίνα**», πού σημαίνει ότι, «ό νόμος του Κράτους είναι νόμος δεσμευτικός για τόν Έβραϊο», έγιναν τό υπόδειγμα και ή κατευθυντήριος γραμμή για τήν Έβραϊκή συμπεριφορά.

Σέ κάποιο άλλο σημείο τό Ταλμούδ μās προτρέπει: «Ποτέ μή λησμονήσεις τήν προς τό κράτος όφειλόμενη τιμή», (Zebach 102A). Νά προσεύχεσαι, διαβάζουμε στό Περκέ Άβότ (3:2), για τήν ευημερία της χώρας και των άρχων αυτής. Διότι, εάν δέν υπήρχε ό φόβος της άρχης, ή κοινωνία θά κατεσπαράζετο σέ έναν άδελφοκτόνο πόλεμο και θά διαλύετο. Η προσευχή, τέλος, υπέρ της ευημερίας του Άρχηγού του κράτους άποτελεί, από άρχαιοτάτους χρόνους, ά-

Table with 4 columns: ביצה, פרק ראשון, ביצה, and a fourth column with smaller text. The table contains Hebrew text and commentary, likely from a Talmudic tractate.

ναπόσπαστο τμήμα του Έβραϊκού προσευχολογίου.

Στήν Πραγματεια Berachot (58A) διαβάζουμε ότι ό Έβραϊός άπαγγέλλει τήν έξής προσευχή στό αντίκρυσμα ενός βασιλιά: «Εύλογητός Σύ Κύριε, Θεέ ήμών, Βασιλεū του Σύμπαντος, όστις έδωκες έκ του Μεγαλειού σου εις όν από σάρκα και αίμα». Στο αντίκρυσμα δέ ένας έπιφανούς μή Έβραϊός έπισημονος, άπαγγέλλουμε τήν έξής προσευχή: «Εύλογητός Σύ Κύριε, Θεέ ήμών, Βασιλεū του Σύμπαντος, όστις έδωκε έκ της Σοφίας του εις τά δημιουργήματά Του».

Αναφέραμε πώς ό Ιουδαϊσμός διδάσκει τόν Έβραϊο να είναι πάντοτε ειλικρινής και έντιμος στις συναλλαγές του μέ όλους τούς ανθρώπους. Μās διδάσκει όμως, και κάτι άκόμα. Ότι έχουμε και κοινωνικές και άνθρωπιστικές ύποχρεώσεις άπέναντι στον συνάνθρωπό μας, τόν «πλησίον» μας, τόν κάθε γείτονα, Έβραϊο ή μή Έβραϊο. Έχουμε ύποχρέωση να συμπαραστεκόμαστε σ' όλους τούς φτωχούς, να έπισκεπτόμαστε τούς άρρώστους, να βοηθάμε και να φροντίζουμε τούς ήλικιωμένους, τίς χήρες και τά όρφανά. Ότι έχουμε ύποχρέωση να φροντίζουμε για τήν ταφή των νεκρών, Έβραίων και μή Έβραίων, έφόσον δέν ύπάρχει κανένας άλλος να μεριμνήσει γι

αυτούς. Κάθε δέ απομάκρυνσή μας απ' αυτές τīs υποχρεώσεις πρὸς τὸν συνάνθρωπό μας, θεωρεῖται κατὰ τή Βιβλική ἔκφραση «βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἀνήκουν σέ ἐκείνη τήν τάξη τῶν θρησκευτικῶν ἡγετῶν, οἱ ὅποιοι ποτέ δέν ἐδίδαξαν ἐκείνον τὸν τόσο καταστρεπτικό καί βλαβερό κανόνα, τὸ «ἔξω ἀπὸ ἐμένα δέν ὑπάρχει σωτηρία». Οἱ συμφορές πού ἐπέφερε, σ' ὅλη τήν ἀνθρωπότητα, αὐτὸς ὁ κανόνας εἶναι ἀνυπολόγιστες. Ὅλο ἐκεῖνο τὸ ἀπάνθρωπο οἰκοδόμημα τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καί τῶν θρησκευτικῶν διωγμῶν, στηρίχθηκε πάνω στήν κακή ἑρμηνεία τοῦ προαναφερθέντος κανόνος.

Σύμφωνα μέ τήν Ραββινική ἑρμηνεία, τὸ προσκλητήριο τοῦ Ἡσαΐα (26 : 2), «ἀνοίξτε τὰς πύλας καί θέλει εἰσελθεῖ τὸ δίκαιον ἔθνος, τὸ φυλάττον τήν ἀλήθειαν», δέν ἀναφέρεται μόνο στὸν Ἑβραῖο, ἀλλὰ καί στό μὴ Ἑβραῖο. Μέ τὸ ἴδιο πνεῦμα ἐξηγεῖται καί ὁ στίχος ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς (118 : 20): «αὕτη εἶναι ἡ πύλη τοῦ Κυρίου· οἱ δίκαιοι θέλουσι εἰσελθεῖ εἰς αὐτήν». Ἀφορᾷ τοὺς δικαίους ὄλων τῶν λαῶν. Ὅπως, ἐπίσης, καί ἡ φράση: «ἀγάλλεσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ», (Ψαλ. 31 : 1).

Κατὰ τήν Ἰουδαϊκή ἀντίληψη, ὁ Θεὸς δέν κρίνει τὸν ἀνθρώπο ἀπὸ τή θρησκεία του, τή φυλή του ἢ τὸ χρῶμα τοῦ δέρματός του, ἀλλὰ σύμφωνα μέ τīs πράξεις του καί τή συμπεριφορά του σάν ἀνθρώπινο πλάσμα. Γιά νά μὴ ὑπάρχει καί ἡ παραμικρὴ ἔστω ἀμβολία γιά αὐτό, ἕνας νομοδιδάσκαλος διακήρυξε ἀπερίφραστα, (Tanah debe Eliy. on Judges, 4 : 4): «Καλῶ τὸν οὐρανὸ καί τή γῆ μάρτυρές μου ὅτι, εἴτε πρόκειται γιά Ἑβραῖο εἴτε γιά μὴ Ἑβραῖο, εἴτε γιά ἄνδρα εἴτε γιά γυναῖκα, εἴτε γιά δοῦλο εἴτε γιά δούλη, τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἀναπαύεται ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου σύμφωνα μέ τὰ ἔργα αὐτοῦ».

Η.Σ.

➤ *Γιωσέ υἱὸς τοῦ Γιωχανάν, ὁ ἐξ Ἱερουσαλήμ, εἶπεν: Ἔστω ὁ οἶκος σου εὐρέως ἀνοικτός, καί ἔστωσαν οἱ πτωχοὶ μέλη τοῦ οἴκου σου, καί μὴ πλήθυνε λόγους μετὰ τῆς συζύγου [περὶ τῆς συζύγου του εἶπε τοῦτο· κατὰ μείζονα δέ λόγον περὶ τῆς συζύγου τοῦ πλησίον του. Ἐντεῦθεν (καί) οἱ σοφοὶ εἶπον: Πᾶς ὁ πληθύνων λόγους μετὰ τῆς συζύγου προξενεῖ κακὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν του καί ἀπέχει ἀπὸ τῶν ρημάτων τοῦ Νόμου, καί τὸ τέλος του (εἶναι τὸ ὅτι) κληρονομεῖ τήν Γέενναν].*

* Μετὰ τῆς συζύγου· κατ' ἄλλους περιλ. μετὰ γυναικῶν. — εἶπε τοῦτο· ἀνάγν. γ' ἄρσ. ἐν. + ἐπιθ. ἀντ. ἐμαρῶ ἀντί γ' ἄρσ. πλ. ἀμεροῦ (= εἶπον) — τοῦ πλησίον του κυριολ. τοῦ συντρόφου του. — καί ἀπέχει... τοῦ Νόμου· ἤτοι καί παραμελεῖ τήν μελέτην τοῦ Νόμου.

**(Ἀπὸ τὸ Περκέ Ἀβότ)
Μετάφραση Α.Π. Χαστούπη**

ΚΟΜΟΤΗΝΗ: Μιά Κοινότης πού ἔσβυσε σάν τόσες ἄλλες...

Ἀφορμὴ γιά τīs λίγες αὐτές γραμμές, μᾶς ἔδωσε ἡ Κυρία Χρυσάνθη Τσίκουτα (Ἀγ. Δημητρίου 139, Θεσσαλονίκη), μ' ἕνα γράμμα τῆς πού δημοσιεύθηκε στήν Ἐφημερίδα «Μακεδονία» στίς 2 Ἰουνίου 1974. Οἱ Ἰσραηλίτες, ἔγραφε ἡ κ. Τσίκουτα, ἔδιναν ζωὴ στὸν τόπο.... τὸ πέρασμά των ἀπὸ τήν Κομοτινὴ ἄφησε ἐποχὴ...»

Μποροῦσε ἀλήθεια, νά μὴν ἀφήση ἐποχὴ αὐτὸ τὸ «πέρασμα» ἀφοῦ βασιλευε ἀνάμεσα σέ ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς ἀκριτικῆς αὐτῆς γωνιᾶς τῆς Ἑλλάδος ἀγάπη καί κατανόηση; Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ἰουδαϊκοῦ στοιχείου στή Θρακικὴ αὐτὴ περιοχὴ χάνεται στὰ βάθη τῶν αἰῶνων.

Ὁ Ἀριστοφάνης στοὺς «Ἀχαρνῆς», ἀναφέρει ὅτι ὁ Σιτάκης ὁ Βασιλείας τῆς Θράκης, ἔστειλε ἀπεσταλμένους του, στήν Ἀθήνα καί πολλὰ ἀρχαῖα κείμενα ἐπεξηγοῦν στὰ εἰδικὰ σχόλια ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Σιτάκη ἦσαν Ἰουδαῖοι «Φασί δέ αὐτοὺς Ἰουδαίους εἶναι» (ΑΧΑΡΝΗΣ στ. 162 σχολ. 1, ἐκδ. ΦΕΞΗ). Ἐξ ἄλλου ἡ παρουσία Ἰουδαϊκοῦ στοιχείου βεβαιοῦται καί ἀπὸ ἐπιγραφές πού βρέθηκαν στήν Ἀρχαία πόλη Μαρώνεια, πού ἀπέχει 30 περίπου χιλιόμετρα ἀπὸ τήν Κομοτινὴ. Λέγεται μάλιστα ὅτι ὁ ἰδρυτὴς τῆς Μαρώνειας, ὁ Μάρωνας, γιὸς τοῦ Βασιλεία τῆς Χίου Οἰνοποῖωνα, ταξιδεύοντας μέ μιά πολύμορφη ἀκολουθία στὸν τότε γνωστὸ κόσμο, Αἴγυπτο, Ἀσσυρία καί ἄλλοῦ, ἔφθασε καί στή Θράκη ὅπου καί παρέμεινε γιὰ εἶχε πιά γεράσει ὑστερα ἀπὸ τὸ πολύχρονο καί κοπιαστικὸ ταξεῖδι του. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ἄτομα τῆς ἀκολουθίας του, σύμφωνα μέ τήν παράδοση, ἦταν καί Ἰουδαῖοι.

Ὁ Μάρωνας στή Θράκη ἴδρυσε μιά πόλη πού πῆρε τὸνομά του «ΜΑΡΩΝΕΙΑ», γνωστὴ στὸν ἀρχαῖο κόσμο, ὄχι μόνο γιά τὸ θαυμάσιο θέατρό της, ἀλλὰ καί γιά τὸ ἐξαίρετο κρασί της τὸν «Μαρώνειον οἶνον». Ἴσως αὐτὸ τὸ ἐξαίρετο κρασί, αὐτὸ τὸ περίφημο «Θρακιώτικο Νέκταρ» νά σκορποῦσε ἀπὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα, ὄχι μόνο τὸ κέφι καί τὴν χαρὰ, ἀλλὰ καί τὴν ἀγάπη καί ἀδελφοσύνη ἀνάμεσα σέ ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς Θρακικῆς αὐτῆς γωνιᾶς. Ἀγάπη καί ἀδελφοσύνη πού διατηρήθηκε ἀνά τοὺς αἰῶνες...

Παράδειγμα πρὸς μίμηση ἀπετέλεσε ἡ συνεργασία τοῦ Συλλόγου Κυριῶν τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Κομοτινῆς μέ τοὺς Συλλόγους Κυριῶν «Ἡ Ροδόπη» καί Κυριῶν καί Δεσποινίδων «Ἡ Εἰρήνη», πού συντηροῦσαν μαθητικὸ συσσίτιο καί παιδικὸ σταθμὸ.

Ένθυμιον έορτής του Πουρίμ, του Συλλόγου «Άχδούτ» Κομοτινής (1937).

Τό πνεύμα αυτό της συνεργασίας άρχισε από την πρώτη στιγμή πού ή Έννάτη Έλληνική Μερραρχία μαζί μέ τά Γαλλικά Συντάγματα, δύο Πεζικού καί ένα Ιππικού, μέ άρχηγό τόν Γάλλο στρατηγό SARPY, έγκαταστάθηκαν στην Κομοτινή τόν Οκτώβριο του 1919. Τά σπίτια των Ισραηλιτών θεωρήθηκαν κατάλληλα νά φιλοξενήσουν τούς Έλληνες καί τούς Γάλλους άξιωματικούς καί για λόγους άσφαλείας καί για λόγους άνέσεων, αλλά καί γιατί έγνώριζαν την Γαλλική γλώσσα καί ήταν εύκολη ή συνεννόηση. Όταν τόν Μάιο του 1920 παρέμεινε μόνιμα ό Έλληνικός στρατός ή συνεργασία όχι μόνο συνεχίσθηκε αλλά μετατράπηκε σε πραγματική φιλία, πρό πάντων όταν έφθασε στην Κομοτινή ό διορισθείς από την Κοινωνία των Έθνών Πρόεδρος της Έπιτροπής Άποκαταστάσεως Προσφύγων, Έρρίκος Μοργκεντάου, πού λόγω της Έβραϊκής του καταγωγής φιλοξενήθηκε από την Ισραηλιτική Κοινότητα καί συγκεκριμένα από τούς κυρίους Χαίμ Νεφούση καί Γιονά Ρωμάνο.

Έτσι δόθηκε ή εύκαιρία στον έπιφανή φιλοξενούμενο νά παρακολουθήσει καί τό κοινοτικό έργο καί νά έκτιμήσει σαν δημοσιολόγος ένα Κοινοτικό ειδικό Ταμείο, όνομαζόμενο «Άβαδρίμ» από τή βιβλική λέξη «Άβόντα», πού σημαίνει «έργασία» καί αντιπροσώπευε τό μόχθο των έργαζομένων άπόρων πού τοποθετούσαν εκεί τίς οικονομίες τους για μελλοντικές τους άνάγκες. Από τό κεφάλαιο αυτό δημιουργήθηκε ή Λέσχη της Κοινότητας σε οικόπεδο πού συνόρευε

μέ τό Δημοτικό Ισραηλιτικό Σχολείο. Στο κοινοτικό αυτό Σχολείο διδάχθηκε ή Νεολαία της Κοινότητας την Έλληνική, Έβραϊκή καί την Γαλλική γλώσσα πού οι Κομοτιναίοι Ισραηλίτες, όσοι δέν την έγνώριζαν, προσπάθησαν νά την εκμάθουν φοιτώντας ακόμα καί στα δύο Κρατικά Νυκτερινά Σχολεία πού έλειτούργησαν ευθύς μετά την άπελευθέρωση για τούς μεγάλους.

♦ Η Κοινότης διατηρούσε Συναγωγή, πού βρίσκεται στην Πλατεία Αυτοκράτορος Θεοδοσίου. Τό όνομα αυτό δόθηκε για νά τιμήσουν μιά έπιγραφή πού βρήκαν στα περιβάλλοντα την πόλη τείχη, δύο διαπρεπείς Κομοτιναίοι, ό Στίλπων Κυριακίδης, λαογράφος – Καθηγητής του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης καί ό Σοφοκλής Κομνηνός, Δήμαρχος Κομοτινής. «Θεοδοσίου Κτίσμα» έλεγε αυτή ή έπιγραφή. Σε μικρή άπόσταση από τή Συναγωγή βρίσκεται ό Μητροπολιτικός Ναός «Ή Κοίμησις της Θεοτόκου». Από τούς δύο αυτους Ναούς, από τούς δύο αυτους τόπους λατρείας ακούγονταν οι ίδιοι ύμνοι, οι ίδιοι ψαλμοί, οι άθάνατοι «ψαλμοί του Δαβίδ», πού τροφοδοτούσαν τούς κατοίκους της Κομοτινής μέ αγάπη καί άρμονία.

♦ Άξιόλογη ήταν καί ή πνευματική δράση της Νεολαίας της Κοινότητας. Ιστορικές έμειναν οι θεατρικές παραστάσεις του Συλλόγου των Νέων «Άχαδούτ» μέ τά μεταφρασμένα στα Έλληνικά έργα του Ρακίνα «Έσθήρ» καί «Άθαλία» καί μέ τίς μορφές των Βιρζι-

νή Άλμποχέρ, Σόλ Δάσσα καί Άλμπέρ Κεσσάλες στους ρόλους τῶν πρωταγωνιστῶν. Οἱ νεαρές μαθητριοῦλες τοῦ Ἑβραϊκοῦ Σχολείου ἀποτελοῦσαν τό χορό καί θύμιζαν τά ἀρχαῖα Ἑλληνικά δράματα σάν ἔψαλλαν·

..Μόνον ἀνάμνηση σκληρή, ἀλλοίμονο, μᾶς μένει οἱ ὄχθες τοῦ Ἰορδάνη, οἱ τόποι οἱ καρποφόροι, οἱ τερπνές κοιλάδες καί τά "Ἁγία τά ὄρη..."»

Οἱ νέοι αὐτοί πού ἔψαλλαν τούς στίχους τοῦ Ρακίνα μέ τήν ἴδια συγκίνηση, μέ τόν ἴδιο παλμό πού ἔψαλλαν «Τήν σκλάβα τήν πόλη πού κάθεται στό Βόσπορο καί κλαίει», τόν «Διγενή Ἀκρίτα», τό «ὄλη Δόξα, ὄλη χάρη» καί ὄλα τά Δημοτικά τραγούδια, δέν εὐδόκησαν νά ἰδοῦν ποτέ τά «Ἁγία τά ὄρη καί τίς τερπνές κοιλάδες», γιατί χάθηκαν... ἄλλοι ἔπεσαν στά φαράγια τῆς Πίνδου, ἄλλοι σύρθηκαν, ἀκόμα καί τραυματίες, στόν ὑγρό τάφο τους στά βαθειά νερά τοῦ Δούναβη, ἢ στους θαλάμους ἀερίων, στό μαρτυρικό τους θάνατο, ἀνάμεσα στίς ἑκατοντάδες χιλιάδες τῶν νέων πού ἀποτελοῦν τό ὀλοκαύτωμα τῶν ἑξ ἑκατομμυρίων ἀδικοσκοτωμένων ἀδελφῶν μας, θυμάτων τῆς ναζιστικῆς θηριωδίας...

Ἔτσι χάθηκε ἡ Ἰσραηλιτική Κοινότης Κομοτινῆς: μιά Κοινότης ἔσβυσε σάν τόσες ἄλλες...

Β.Χ.

Καζαντζάκης καί Μπεναρόγια: Συνεργάτες στήν πολιτική

Εἶχαμε γράψει στό φύλλο τοῦ Νοεμβρίου τῶν «Χρονικῶν» γιά τή συμβολή τοῦ Ἄβραάμ Μπεναρόγια στήν ἀνάπτυξη τοῦ ἑλληνικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος.

Ἐνα πρόσφατο ἄρθρο στά «Νέα», τοῦ κ. Γ. Γάιου, γιά τήν πολιτική δραστηριότητα τοῦ Ν. Καζαντζάκη ξανάφερε στήν ἐπιφάνεια τήν προσωπικότητα τοῦ Μπεναρόγια.

Σύμφωνα μέ τό ἄρθρο αὐτό ὅταν ὁ μέγας Ἕλληνας λογοτέχνης ἀπεφάσισε, τό 1945, ἀμέσως δηλαδή μετά τήν Κατοχή, νά ἀσχοληθῆ μέ τήν πολιτική, μεταξύ τῶν στενῶν συνεργατῶν του ἦταν καί ὁ Μπεναρόγια. Συγκεκριμένα, ὁ Καζαντζάκης μετά τό Παν - Σοσιαλιστικό Συνέδριο, πού πραγματοποιήθηκε στόν κινηματογράφο «Τιάνια», στίς 4. 1. 1946, προχώρησε στήν συγκρότησι ἐνιαίου πολιτικοῦ σοσιαλιστικοῦ φορέως μέ τήν ἐπωνυμία Σ.Κ - Ε.Λ.Δ. Πρόεδρος αὐτῆς τῆς σοσιαλιστικῆς κινήσεως ἦταν ὁ Ἄλ. Σβῶλος, ἀντιπρόεδρος ὁ Ἡλ. Τσιριμῶκος καί μέλη τῆς Κ.Ε οἱ Καζαντζάκης, Μπεναρόγια καί Παπαμῆτρος.

Στό μικρό διάστημα πού ὁ Καζαντζάκης ἀσχολήθηκε μέ τήν πολιτική (ἀπεχώρησε μετά τίς ἐκλογές τῆς 31. 3. 1946) ἡ συνεργασία του μέ τόν Μπεναρόγια ἦταν ἐποικοδομητική καί φιλική.

Ματιές στήν ἱστορία τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης

Ὁργάνωση τῶν μεταναστῶν — Ἀνάπτυξη τῆς Παιδείας

Στόν 8ο καί 9ο αἰῶνα οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης διεδραμάτισαν σημαντικό ρόλο μέ τίς προσπάθειές τους νά προσηλυτίσουν στόν Ἰουδαϊσμό τή Βουλγαρική Δυναστεία. Ἐνα χειρόγραφο τοῦ Βατικανοῦ ἀφηγεῖται τά τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν.

Ἡ Θεσσαλονίκη διοικεῖτο τότε σύμφωνα μέ τή Βυζαντινή νομοθεσία. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑβραϊκῆς Κοινότητος ἔφερε τόν τίτλο τοῦ «Ἐφόρου», τούς δέ Ἑβραῖους τούς ἔλεγαν «ρωμανιῶτες» (ἀπό τήν λέξη «Ρωμαῖοι») ἢ «Ἕλληνες». Ἡ μητρική τους γλῶσσα ἦταν ἡ ἑλληνική. Εἶχαν μιά συναγωγή, τήν «Ἔτς Ἀχαίμ» πού χωρίστηκε, ἄγνωστο πότε, σέ δύο: τήν «Ἔτς Ἀχαίμ» καί τήν «Ἔτς Ἀδάατ», γιά νά ἐνωθοῦν πάλι ἀργότερα σέ μιά. Στή συναγωγή «Ἔτς Ἀχαίμ» εἶχε μιλήσει, τό 50 ἢ 53 μ.Χ., ἐπί τρία Σάββατα συνέχεια, κατά τίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Ἡ συναγωγή «Ἔτς Ἀχαίμ» ὑπῆρξε ἢ διατηρήθηκε στό ἴδιο μέρος μέχρι τό 1917, ὅποτε καταστράφηκε στή μεγάλη πυρκαϊά τῆς 18ης Αὐγούστου ἐκείνου τοῦ χρόνου, πού σάρωσε ὄλο τό κέντρο τῆς πόλης.

Κατά τήν παράδοση, αὐτή ἡ συναγωγή ἦταν γνωστή σάν «συναγωγή τῶν Ἑλλήνων» «Κεῖλά ντελός Γκρέγος) ἢ «τῶν Ρωμανιωτῶν». Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία πῶς ἡ ἀρχαία «Ἔτς Ἀχαίμ» βρισκόταν στήν ἴδια ἀκριβῶς τοποθεσία ἐκείνης πού εἶχεν ἐπισκεφθῆ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ἡ βεβαιότητα αὐτή βασίζεται πάνω στά ραββινικά κείμενα πού ἀπαγορεύουν τήν μετακόμιση τῶν χρήσιμων ὑλικῶν ὅταν καταστρέφεται, καθ' οἷονδήποτε τρόπο, μιά συναγωγή. Πρέπει νά ἀνοικοδομηθῆ μέ τά ἴδια χρήσιμα ὑλικά στήν ἴδια τοποθεσία.

Ἐκτός τούτου, ἡ «Ἔτς Ἀχαίμ» ἦταν χτισμένη δίπλα στό θαλάσσιο τεῖχος πού ἀποτελοῦσε τόν τέταρτο τοῖχο τῆς μέχρι τό 1904, ὅποτε ἔγιναν τά λιμενικά ἔργα τῆς Θεσσαλονίκης καί ὀλοκληρώθηκε ἡ κατεδάφιση τοῦ παραλιακοῦ τεῖχους. Μέ τή δημιουργία τῆς παραλίας καί τήν ἐκχωμάτιση μιᾶς λωρίδας τῆς θάλασσας, δημιουργήθηκαν δύο παράλληλοι δρόμοι, ὁ σημερινός παραλιακός καί ὁ παράλληλος αὐτοῦ, γνωστός σάν ὁδός Καλαποθάκη. Ἔτσι ἡ «Ἔτς Ἀχαίμ», μέ τήν κατεδάφιση τοῦ παραλιακοῦ τεῖχους καί τή δημιουργία, μέ τήν ἐκχωμάτιση, δύο δρόμων, βρισκό-

ταν πιά πίσω από την όδο Καλαποθάκη ή από τό «δεύτερο μῶλο», όπως τήν ἔλεγαν πρὶν ἀπὸ τό 1917.

Τό γεγονός πού ἡ συναγωγή «Ἔτσ Ἀχαίμ» ἦταν χτισμένη δίπλα στή θάλασσα, μαρτυρεῖ γιά τήν ἀρχαιότητά της. Κάποτε δέν χτίζονταν συναγωγές στή διασπορά. Ὁ Φλάβιος Ἰώσηπος ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἀλικαρνασσοῦ ἔλαβαν τήν ἄδεια ἀπὸ τόν Καίσαρα νά ἰδρῦσουν μιά συναγωγή, καί τήν ἔχτισαν, «κατά τά ἔθιμα τῶν πατέρων τους», κοντά στή θάλασσα. Οἱ ραββῖνοι εἶχαν ὑπογραμμίσει, σ' ἓνα σχόλιο τοῦ βιβλίου τῆς «Ἐξόδου» (Σεμότ ραμπᾶ) μιά φράση κατά τήν ὁποία τό θεῖο πνεῦμα κατεβαίνει ἐκεῖ πού ὑπάρχει καθαριότητα. Ἀπό κεῖ βγάλαν τό συμπέρασμα πώς μπορεῖ νά χτισθῆ συναγωγή ἐκεῖ πού ὑπῆρχε ἓνα ὑδάτινο ρεῦμα, ἢ θάλασσα, ἢ λίμνη. Στούς Φιλίππους π.χ., κατά τίς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», οἱ Ἑβραῖοι προσεύχονταν κοντά σ' ἓνα ὑδάτινο ρεῦμα, πρὸς τήν Προσωτσάνη.

Αὐτή ἦταν ἡ περίπτωση τῆς «Ἔτσ Ἀχαίμ», ὅπως εἶναι ἀκόμη κι' ἡ περίπτωση τῆς συναγωγῆς τῆς Βέροιας, ὅπου καί κεῖ μίλησε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καί πού κεῖται κοντά στόν Τριπόταμο. Ἡ «Ἔτσ Ἀχαίμ» βρισκόταν κάπου γύρω ἀπὸ τήν σημερινή ὁδό Δημοσθένους.

Ὁ ἑβραϊκός πληθυσμός ἄρχισε ν' ἀναπτύσσεται ἀξιόλογα μετὰ τήν κατάληψη τῆς πόλης ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανούς, τό 1430. Κατατρεγμένοι Ἑβραῖοι ἀπὸ τίς χῶρες τῆς Δυτικῆς καί Κεντρικῆς Εὐρώπης κατέφευγαν στή Θεσσαλονίκη γιά νά ζήσουν κάτω ἀπὸ ἐπιεικέστερους οὐρανούς. Ἔχομε σχετικά μιά σοβαρή μαρτυρία: ὁ ραββῖνος Γιτσακ Τσαρφατῆ, πού εἶχε μεταναστεύσει ἀπὸ τήν Οὐγγαρία, ἀπηύθυνε, τό 1453 (σαράντα χρόνια πρὶν ἀπὸ τήν ἔξοδο τῆς Ἰσπανίας), μίαν ἐπιστολή - ἐγκύκλιο στους ὁμόθρησκους τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, γιά νά τοὺς καλέσῃ νά ἔρθουν στή Θεσσαλονίκη, ὅπου θά ζοῦσαν μίαν ἡσυχὴ ζωή, «ὁ καθένας κάτω ἀπὸ τό κλίμα του καί κάτω ἀπὸ τή σykiά του». Ἡ ἔκκληση αὐτῆ τοῦ ραββίνου Τσαρφατῆ εἶχε βαθειάν ἀπήχηση, δέν ἄργησαν νά ἔρχονται μετανάστες ἀπὸ διάφορες χῶρες τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καί ἀπὸ τήν Ἰταλία.

Οἱ μετανάστες ἀπὸ τήν Γαλλία προέρχονταν ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον ἀπὸ τήν Προβιγγία καί ἴδρυσαν μιά συναγωγή πού τήν ὠνόμασαν συναγωγή «Προβίντσια», ἀπὸ τό ὄνομα τῆς περιοχῆς τῆς καταγωγῆς τους. Ἐκεῖνοι ἀπὸ τήν Ἰταλία ἴδρυσαν τίς συναγωγές «Ἰτάλια», «Συσίλια», «Πούλια» κ.λ.π.

Κατά τό ραββῖνο Δαβίδ Μιγέρ Λεών, ὑπῆρχε στή Θεσσαλονίκη καί μιά Καραίτικη Κοινότητα, ἡ ὁποία λειτούργησε ὡς τό τέλος τοῦ 16ου αἰῶνα. Ἐπίσης, λειτούργησε καί μιά Σαμαρείτικη Κοινότητα, προφανῶς μέχρι τόν 11ον αἰῶνα.

Μιά μαζική καί ριζική ἀλλαγὴ ἐπῆλθε στήν ἠθική καί ὑλική θέση τῶν μικρῶν αὐτῶν ὁμάδων Ἑβραίων, καταγομένων ἀπὸ διάφορες χῶρες, μέ τήν ἀφιξή, ἀπὸ τήν Ἰσπανία, ἀπὸ τοῦ 1492 καί ἀπὸ τήν Πορτογαλία ἀπὸ τοῦ 1497, ἐκδιωχθέντων Ἑβραίων. Οἱ καθολικοὶ βασιλεῖς τῆς Καστίλλης καί τῆς Ἀραγόνας πού πλούτισαν ἀπὸ τήν ἀνακάλυψη τῆς Ἀμερικῆς καί ἀπὸ τήν κατάκτηση τοῦ βασιλείου τῆς Γρανάδας, θέλησαν νά ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, τοὺς «ἄπιστους», ὅ-

πως τοὺς ἔλεγαν. Μ' ἓνα διάταγμα, ὑπογραφέν στό παλάτι τῆς Ἀλάμπρας τό 1492, ἀποφάσισαν τήν ἐκδίωξη τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τήν Ἰσπανία. Ἔτσι, μερικές ἑκατοντάδες χιλιάδων ἀπ' αὐτοὺς πήραν τή ράβδο τῆς ἐξορίας, τήν καθορισθεῖσαν ἡμερομηνία γιά τήν ἀναχώρησή τους, στίς 9 τοῦ μηνός ἸΑΒ 5252 (1492).

Ἡ πικρὴ αὐτὴ ἐξορία ἀποτελεῖ τὴ μελανώτερη σελίδα τῆς ἑβραϊκῆς ἱστορίας, μετὰ τήν καταστροφὴ τοῦ Ναοῦ, τό 7ο μ.Χ., γιατί εἶχε ὀδυνηρές συνέπειες ὄχι μονάχα γιά τοὺς ἐκδιωχθέντες, ἀλλὰ καί γιά ὁλόκληρο γενικά τόν Ἰουδαϊσμό. Θεωρήθηκε πὺς ὁ Ναός καταστράφηκε γιά τρίτη φορά καί πὺς τά τέκνα τοῦ Ἰσραὴλ πήραν γιά τρίτη φορά τό δρόμο τῆς ἐξορίας.

Τό κύριο ρεῦμα τῶν προσφύγων πήρε τήν κατεύθυνση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, καί ἰδιαίτερα τῆς πόλης τῆς Θεσσαλονίκης. Οἱ Σουλτάνοι Βαγιαζήτ ὁ Β', Σελήμ ὁ Α' καί Σολιμάν ὁ Α' τοὺς δέχτηκαν μέ συμπάθεια στά ἐδάφη τους καί τοὺς χορήγησαν τίς ἴδιες ἐλευθερίες τῶν ἄλλων στοιχείων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

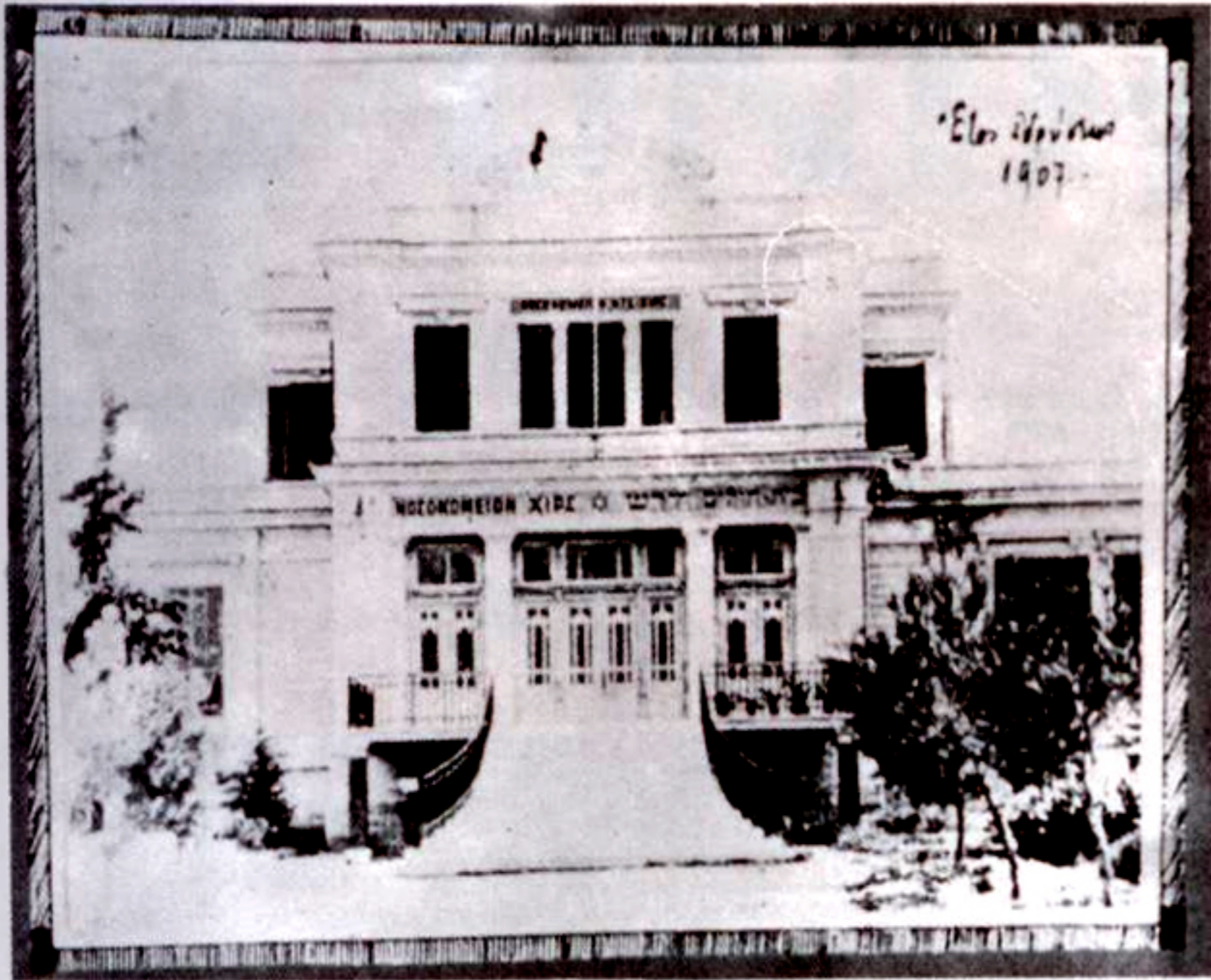
Μεταξύ τῶν πρώτων σοφῶν πού ἦλθαν στή Θεσσαλονίκη, ἀναφέρομε τοὺς Ντόν Γεουδά Μπενβενίστε, Μωσέ Ἀλμπέλδα, Σαμουήλ Φράγκο, Ἰακώβ Μπέν Χαβίβ, Ἰωσήφ Πάση, Λεβῆ Μπέν Χαβίβ, Σολομών Ταῖτασάκ καί τόν υἱό του Ἰωσήφ, Σαμουήλ Ταῖτασάκ, Σαμουήλ Ἀλμοσνίνο, Ἀβραάμ Λεμπέιτ Χαζάν, Βενιαμίν Πάπο, Μαίρ Ἀράμα, Σαμουήλ Οὐζιέλ, Ἐλιέζερ Ἀσιμεωνί, τό διάσημο ἰατρό Ἀμάτο (Χαβίβ) Λουζιτάνο καί τόν Ἰωσήφ Κάρο, συγγραφέα τοῦ «Σουλχάν Ἀρούχ». Ὅλοι τους ὠργανώθησαν σέ συναγωγές, μέ βάση τόν τόπο τῆς καταγωγῆς τους. Ἰδρυσαν, ἔτσι στήν ἀρχή, ἔξη συναγωγές: «Καταλάν», «Ἀραγών», «Καστίλια», «Λισμπόν», «Γκερούς Σεφαράδ», καί «Μαγιόρ» (Μαγιόρκα).

Αὐτές οἱ συναγωγές εἶχαν τά ἔθιμά τους καί τά ἰδιαίτερα προσευχητάριά τους, πού ἀργότερα συγχωνεύθηκαν, τήν ἐποχὴ τοῦ Σαμουήλ Μεδίνα ντέλ Κάμπο, σ' ἓνα ἐνιαῖο προσευχητάριον, γνωστό μέχρι σήμερα σάν «Μαχζόρ Κεμινάγκ Σεφαρδῆ» (προσευχητάριο κατά τά ἰσπανοεβραϊκά ἔθιμα). Τά μέλη τους, παρά τίς διώξεις πού ὑπέστησαν στήν Ἰσπανία, διετήρησαν τήν ἀνάμνηση τῆς χώρας πού τοὺς ξεκλήρησε καί πρόσθεσαν στά ὀνόματά τους τίς τοπωνυμίες τῆς καταγωγῆς τους, ὅπως π.χ. ραμπῆ Ἀβραάμ Καταλάνο, ραμπῆ Περαχιά Ἰταλιάνο, ραμπῆ Μωσέ Κορδοβέρο, ντέ Κάστρο, ντέ Μεδίνα, Κουένκα κλπ.

Οἱ νεοφερμένοι δέν ἄργησαν νά δώσουν στήν πόλη τήν ὄψη μιᾶς ἰσπανικῆς πολιτείας καί νά εἰσαγάγουν τά ἔθιμα καί ἔθιμα τῆς Ἰσπανίας, πού ἐπιβλήθησαν ἢ προσαρμόσθηκαν στά ἔθιμα καί ἔθιμα τῶν ρωμανιωτῶν καί τῶν ἀσκεναζίμ, πού ἡ ἐγκατάστασή τους στήν πόλη εἶχε προηγηθῆ.

Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἰσπανοεβραϊκοῦ στοιχείου ἦταν γενικώτερη στόν ὑπόλοιπο ἑβραϊκό πληθυσμό τῆς Θεσσαλονίκης. Δέν πέρασαν πολλά χρόνια καί δέν μιλιόταν πιά παρά ἡ ἰσπανικὴ γλῶσσα. Ἡ ἑλληνικὴ, ἡ ἰταλικὴ, ἡ γαλλικὴ, ἡ γίντις ἐγκατελήφθησαν. Ἡ ἰσπανικὴ ἐγινε ἡ μητρικὴ γλῶσσα ὄλων τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης, καί παρέμεινε σά τέτοια μέχρι τῆς χιτλερικῆς καταστροφῆς, τό 1943.

Οἱ συναγωγές συγκέντρωναν ὅλη τήν κοινωνικὴ

Τό νοσοκομείο Χίρς τῆς Θεσ/νίκης τό 1907.

κίνηση τῶν Ἑβραίων. Ἐπικεφαλῆς κάθε συναγωγῆς ἦταν ἕνας ραββῖνος, πού ἔφερε καί τόν τίτλο τοῦ «Μπαρμπίτς Τορά», (βαθειά γνώστης τῆς Τορά), ὁ ὁποῖος συγκέντρωνε τρεῖς λειτουργίες: ἐκείνη τοῦ δάσκαλου τοῦ ταλμούδ, ἐκείνη τοῦ ἱεροδικαστῆ καί κείνη τοῦ ἱεροκήρυκα.

Ἐκτός τοῦ ραββίνου, κάθε συναγωγή εἶχε καί μίαν αἰρετή διοίκηση λεγόμενη «ἐπιτροπή τῶν Παρνασίμ» πού ἐπέβλεπε γιά τούς καλούς τρόπους καί τήν κόσμια συμπεριφορά τῶν μελῶν τῆς συναγωγῆς.

Στό μεταξύ, ὁ ἀριθμός τῶν νεοφερμένων αὔξανε. Μαζύ τους αὔξανε καί ὁ ἀριθμός τῶν συναγωγῶν πού ἔφθασε τίς τριάντα καί ἀργότερα τίς τριάντα ἔξι.

Ὡς τό 17ον αἰῶνα, ὅλα τά καράβια πού ἄραζαν στό λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης, ἀποβίβαζαν καί μερικές ἑβραϊκές οἰκογένειες ἢ οἰκογένειες ἀπό «μαρράνος» πού εἶχαν βαπτισθῆ μέ τή βία καί ἔφευγαν ἀπό τά νύχια τῆς Ἱερᾶς Ἐξέτασης. Ἔρχονταν στή Θεσσαλονίκη γιά νά ἐπανέλθουν στήν πίστη τῶν πατέρων τους καί γιά νά μπορούν νά λατρεύουν ἡσυχά πιά τόν ἰουδαϊσμό. Μέ αὐτό τόν τρόπο, ἡ Θεσσαλονίκη δέν ἄργησε νά μετατραπῆ σέ μιά μεγάλη ἑβραϊούπολη.

Μεταξύ τῶν περιφημότερων «μαρμπιτσέ Τορά» τοῦ πρώτου αἰῶνα τῆς ἐξόδου τῆς Ἰσπανίας, ἀναφέρομε τούς ραββίνους Ἐλιέζερ Ἀσιμεωνῆ, τῆς συναγωγῆς «Καταλάν», Μαήρ Ἀράμα τῆς συναγωγῆς «Ἀραγών», Ἰακώβ Μπέν Χαβίβ, τῆς συναγωγῆς «Γκερούς Σεφαράδ», Σαμουήλ Ταΐτασάκ τῆς συναγωγῆς «Σαλώμ», Ἀβραάμ Σεράλδο τῆς συναγωγῆς «Ἔβορα». Ὑστερα ἀπ' αὐτούς διέπρεψαν σάν «μαρμπιτσέ Τορά», οἱ ραββῖνοι Μωσέ Ἀλμοσνίνο τῆς συναγωγῆς «Καταλάν», Σολομών Ἀκοέν τῆς συναγωγῆς «Καστίλια», Σαμουήλ Μεντίνα ντέλ Κάμπο τῆς συναγωγῆς «Πορτουγκάλ».

Ἐκείνη τήν ἐποχή δέν ὑπῆρχε ἕνας ἀρχιραββῖνος πού νά συγκέντρωνε τίς θρησκευτικές ἐξουσίες στή Θεσ/νίκη. Ἡ κάθε συναγωγή εἶχε τόν ραββῖνο της καί τό ραββινικό δικαστήριο. Ἡ συναγωγή «Λισμπόν», εἶχε τό ραββινικό δικαστήριο της μέχρι τό 1659, ἡ συναγωγή «Ἰτάλια» μέχρι τό 1690. Ἡ θρησκευτική δραστηριότητα ἦταν τέτοια πού οἱ παλαιοὶ θεωροῦ-

σαν τή Θεσσαλονίκη σάν μιά «μικρή Ἱερουσαλήμ».

Γιά τήν ἐκπροσώπηση τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης στίς ὀθωμανικές ἀρχές ὅλες οἱ συναγωγές ὁμοῦ δημιούργησαν, περί τό 1680, μιά Τριανδρία ραββίνων, ἡ ὁποία ἀντικαθίστατο ὅταν πέθαιναν καί τά τρία μέλη της. Ὁ θεσμός τῆς Τριανδρίας λειτούργησε ἐπί διακόσια χρόνια.

Τό κεντρικό πνευματικόν ἴδρυμα πού δημιούργησαν οἱ Ἰσπανοεβραῖοι μετά τήν ἀφίξή τους ἀπό τήν Ἰσπανία ἦταν ἡ μεγάλη σχολή «Ταλμούδ Τορά Ἀγκαδὸλ» πού συντηρεῖτο μέ τήν ἐπιχορήγηση ὄλων ὁμοῦ τῶν συναγωγῶν (1663).

Μεταξύ τῶν λαμπρῶν ἱερατικῶν σχολῶν ἢ ραββινικῶν ἀκαδημιῶν πού λειτούργησαν, ἦταν ἐκείνη τοῦ ραββίνου Ἀβραάμ Σεράλβο, στή συναγωγή «Ἔβορα», ὑπέρ τῆς ὁποίας ὁ φιλόδοξος τῆς ἐποχῆς Ἰωσήφ Πίντο κληροδότησε ποσόν δέκα χιλιάδων ἄσπρων, τό 1536. Ἐκείνη τοῦ ραββίνου Ἰωσήφ Πάση, στήν ὁποία φοίτησε ὁ Σαμουήλ Ἀμπραβανέλ, υἱός τοῦ Ντόν Ἰσάκ Ἀμπραβανέλ, ὑπουργός τῶν οικονομικῶν τῆς Καστίλλης τήν ἐποχή τῆς ἐξόδου. Ἐκείνη τοῦ ραββίνου Ἰωσήφ Ταΐτασάκ, ἀπό τήν ὁποία βγήκαν σχεδόν ὅλοι οἱ ραββῖνοι πού ὑπηρετήσαν στήν Ἀνατολή τόν ἐπόμενον αἰῶνα.

Ἐκτός τούτου, κάθε συναγωγή διατήρησε τή δική της ἱερατική σχολή πού λεγόταν «γεσιβάτ μπέτ ἀκενέσεθ». Ἐκεῖ βρισκόταν πάντοτε ὁ ραββῖνος τῆς συναγωγῆς, κι ἐκεῖ στεγαζόταν κι ἡ βιβλιοθήκη αὐτῆς.

Στή γιορτή τοῦ Σιμχάτ Τορά τοῦ 1553 ὁ διάσημος ἱεροκήρυκας Μωσέ Ἀλμοσνίνο μίλησε στή συναγωγή «Καταλάν» γιά μιά δωρεά πού ἔγινε σ' αὐτήν μιᾶς βιβλιοθήκης καί δυό ρόλλων τῆς Πεντάτευχου.

Ὑπῆρχαν καί μεγάλες δημόσιες βιβλιοθηκῆς ὅπου συχνάζανε οἱ πολυάριθμοι φοιτητές τῶν ραββινικῶν ἀκαδημιῶν. Ὁ υἱός ἄλλου ὑπουργοῦ τῶν οικονομικῶν τῆς Ἰσπανίας, ὁ Ντόν Γεουδᾶ Σενεόρ Μπενβενίστε πού ἐγκαταστάθηκε στή Θεσσαλονίκη, εἶχε διασώσει ἀπό τίς ἐπιχειρήσεις τοῦ πατέρα του σεβαστά ποσά πού χρησιμοποίησε γιά τήν ἀγορά πλουσιῶν συλλογῶν βιβλίων, πού ἔθετε στή διάθεση τοῦ κοινοῦ.

Διάσημες ἦταν καί οἱ βιβλιοθηκῆς τοῦ «μιδράς ντόν Σαμουήλ Ἀμπραβανέλ» πού ἀριθμοῦσε καί ἀμέτρητα χειρόγραφα ἢ βιβλιοθήκη τοῦ ραββίνου Ὁβαδιά Ἀλκωνσταντίνη καί ἄλλες.

Οἱ ραββινικές ἀρχές ἐνθάρρυναν πολύ τή μόρφωση. Μιά ραββινική ἀπόφαση ἔκανε χρέος στούς πλούσιους νά ἐκδίδουν μέ ἐξοδά τους τά χειρόγραφα τῶν ραββίνων. Ἐπίσης, δέν ἦταν σπάνιες οἱ περιπτώσεις πλουσιῶν ἐμπόρων πού παίρναν γιά γαμβρούς φοιτητές τῶν Ραββινικῶν Ἀκαδημιῶν γιά νά μπορούν ἀνετα νά συνεχίζουν τίς σπουδές τους.

Μέ αὐτή τήν πνευματική δραστηριότητα, ἡ Θεσσαλονίκη ἔγινε τό κέντρο τῆς μόρφωσης στήν Ἀνατολή. Οἱ Μεγάλοι τοῦ Ἰσραήλ ἔστελναν τά παιδιά τους νά σπουδάζουν στίς ἱερατικές σχολές της γιά νά ὑπηρετήσουν κατόπιν, σά ραββῖνοι, σέ ἄλλες κοινότητες, ἀκόμα καί στήν Ἰταλία καί στήν Ὀλλανδία.

Μ.Σ.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΚΑΡΤΕΡ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΒΡΑΪΣΜΟ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΔΟΣΙ Σ' ΑΥΤΟΝ ΤΟΥ ΒΡΑΒΕΙΟΥ GOLDMANN

Θά επιθυμούσα νά ευχαριστήσω τόν φίλο Πρόεδρο Philip Klutznick γιά τήν υποδοχή καί τά θερμά του λόγια κάτι πού δέν έχω άκούσει έδώ καί άρκετό χρόνο. Θεωρώ μεγάλη μου τιμή τήν άπονομή του βραβείου, πού άποδέχομαι μέ βαθειά ευγνωμοσύνη, τόσο προς τόν Όργανισμό από τόν οποιο προέρχεται όσο καί προς τό άτομο, τό όνομα του οποίου φέρεi.

Πάνω από τριάντα χρόνια ο Ναχούμ Γκόλντμαν υπήρξε ένας μαγάλος έπιστήμονας καί πολιτικός ήγέτης. Ένας άγωνιστής υπέρ των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων. Η σταδιοδρομία του είναι σταδιοδρομία ενός σταθερού καί ειλικρινούς ατόμου, ο οποίος παραμένει ένας έξαιρέτος καί έπιτήδειος πολιτικός. Ως ήγέτης αυτού του Όργανισμού διεδραμάτισε, όπως καί τόσοι άλλοι, σπουδαιότατο ρόλο στά παγκόσμια θέματα, όπως τόσοι άλλοι άρχηγοί Κρατών. Παραιτείται από τήν προεδριάν του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου, άλλ' ή παρουσία του θά παραμείνει, διότι είναι ένας από τους ανθρώπους εκείνους, πού ή ήθική καί ή ήγετική φυσιογνωμία τους παραμένει καί καθοδηγεϊ έσαεί.

Τό Π.Ε.Σ. εργάστηκε πάντοτε γιά τήν προαγωγή των ανθρώπινων δικαιωμάτων καί του Πανοικουμενικού δικαίου. Καί

τούτο έξ αίτίας της ήθικής παραδόσεως, από τήν οποία πηγάζει. Διότι, ή Ιουδαϊκή διδασκαλία συνέβαλλε στη διαμόρφωση των ιδεών αυτών των ανθρώπινων δικαιωμάτων, πού τώρα, πιστεύω, αρχίζουν νά κατακλύζουν ολόκληρη τήν οικουμένη.

Η σύγχρονη αντίληψη γιά τά ανθρώπινα δικαιώματα στηρίζεται στους νόμους καί στους προφήτες της Ιουδαϊο - Χριστιανικής Παράδοσης.

Από τήν παιδική μου ηλικία άνατράφηκα μέ τίς άρχές της Βίβλου. Πιστεύω ότι όποιος διαβάσει τά άρχαία λόγια της Παλαιάς Διαθήκης, μέ ευαισθησία καί προσοχή, θά άνεύρει εκεί τήν ιδέα της Κυβέρνησης, ως κάτι πού στηρίζεται σε μία έθελοντική συνθήκη παρά στην βία. Τήν ιδέα της ισοτιμίας ενώπιον του νόμου, πάνω από κάθε φαντασιοπληξία καί ψίθυρο. Τήν ιδέα της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, καθώς επίσης της ατομικής συνειδήσεως, τήν ιδέα της ύπηρεσίας προς τόν φτωχό καί τόν καταπιεζόμενο. Τήν ιδέα της αυτοδιοίκησης..., της άρμονικής συμβιώσεως, παρ' όλες τίς υπάρχουσες διαφορές... Ένθουμούμενος δέ τους Έβραϊκούς διωγμούς καί ιδιαίτερα τό Όλοκαύτωμα, άναγνωρίζω τήν ιδιαίτερη συμβολή σας στην ύπόθεση των ανθρώπινων δι-

καιωμάτων.

Αυτός ο Όργανισμός συνέβαλλε στη διατύπωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων πού, μαζί μέ τήν ειρήνη καί τήν κοινωνική καί οικονομική πρόοδο, άποτελούν τίς τρεις βασικές έρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Έθνών.

Οί βασικοί συγγραφείς της παγκοσμίας συνθήκης των ανθρώπινων δικαιωμάτων υπήρξαν οί Α. Ροζένε, ένας Άμερικάνος Διαμαρτυρόμενος, Γ. Μάλλετ, ένας Λιβανέζος Κόπτης καί Ρενέ Κασσέν, ένας Γάλλος Έβραϊός. Έξ αίτίας του έργου αυτών των ανθρώπων, όπως καί άλλων, καμμία Κυβέρνηση δέν μπορεί νά θεωρεί τήν κακομεταχείριση των πολιτών της - ως ένα έσωτερικό ζήτημα. Αυτή ή άρχή έγινε αντιφασιστική γιά τή διαμόρφωση των αντιλήψεων γιά τά ανθρώπινα δικαιώματα καί τήν έκλογή του τρόπου δράσεώς μας. Πάντοτε δέ ή κρίση μας θά πρέπει νά κατευθύνεται από ένα καί μόνο μέτρο. Η καταπίεση είναι αξιοκατάκριτη, είτε αυτή άφορᾷ τή ζωή στη Νότιο - Άφρική ή τους Άμερικανούς Ινδιάνους, τους Έβραϊούς της Ρωσίας ή τους πολιτικούς διαφωνούντες στην Χιλή ή τήν Τσεχοσλοβακία... Η μέχρι τουδε στάση μας, πιστοποιεί τήν προσύλωση της Κυβερνήσεώς

μας στά ανθρώπινα δικαιώματα, πού αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους πού έθεσε η Κυβέρνησή μου για την έξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. Η έμφασή μας στά ανθρώπινα δικαιώματα έχει ανυψώσει τό επίπεδο συνειδήσεως σ' όλόκληρο τον κόσμο και άρχισε νά ξεπερνάται η ύστερία, πού άρχικά, είχε ξεσηκώσει, ακόμα και στά δυτικά Κράτη.

Είμαστε έτοιμοι νά οικοδομήσουμε ένα πιο συνεργατικό διεθνές σύστημα. Συμβουλευόμαστε στενά μέ τους συμμάχους και δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση στις κρατικές σχέσεις μέ τους λαούς της Νοτίου Άφρικής, Άσίας και Άφρικής. Ψάχνουμε δέ συνεχώς για νέους τομείς συνεργασίας μέ την Σοβιετική Ένωση, κυρίως στον τομέα εκείνο όπου εμείς και οι Σοβιετικοί συναγωνιζόμαστε περισσότερο στην κούρσα των ατομικών εξοπλισμών. Πρέπει νά σταματήσουμε αυτή την κούρσα. Τους τελευταίους μήνες προσπαθήσαμε νά συνεργαστούμε στενά μέ τους Σοβιετικούς για την εξάλειψη των ατομικών δοκιμών, και μόλις πριν είκοσι τέσσερις ώρες ο Πρόεδρος Μπρέζνιεφ ανακοίνωσε τή συγκατάθεση των Σοβιετικών.

Ένώσω όμως έπιζητούμε τή συνεργασία, αναγνωρίζουμε ότι κι ο συναγωνισμός αποτελεί ένα σκέλος της παγκόσμιας ζωής και θά παραμείνουμε, πάντοτε, υποχρεωμένοι νά υπερασπισθούμε τή βιομηχανία του λαού μας. Ένδιαφερόμαστε γι' όλα τά προβλήματα πού απειλούν την ευημερία και την ασφάλεια των ανθρώπων όπουδήποτε. Αυτά τά προβλήματα περιλαμβάνουν: έλεγχος των ατομικών όπλων, πωλήσεις όπλων, παραγωγή και διάθεση τροφίμων, ένέργεια, μόλυνση της ατμοσφαι-

ρας. Αυτά τά θέματα άφορούν όλες τις χώρες του κόσμου. Και αντιλαμβανόμαστε ότι όλοι έπιζητούμε τις λύσεις των προβλημάτων αυτών, διότι αν δέν λυθούν θά επιφέρουν ανεπανόρθωτες ζημιές. Η πρόσφατη συμφωνία μας μέ τον Παναμά αποτελεί ένα παράδειγμα. Άλλο πρόβλημα είναι η ειρηνική μεταρρύθμιση της Νοτίου Άφρικής. Για κανέναν, όμως, δέν είναι πιο αναγκαία η ειρηνική επίλυσή του, από όσο τό Μεσανατολικό.

Σάν σήμερα, 2 Νοεμβρίου 1977, ο Βρετανός ύπουργός των έξωτερικών, Λόρδος Μπάλφουρ, ανακοίνωσε στον Λόρδο Ρότσιλτ την συμπάρασταση της Κυβερνήσεώς του για την ίδρυση μιας Έθνικής Έστίας για τον Έβραϊκό λαό στην Παλαιστίνη. Εκείνη την εποχή η ιδέα φάνηκε σαν δραματισμός. Σήμερα, όμως, τό Ισραήλ αποτελεί μια ζωντανή δύναμη, είναι ένα δημοκρατικό Έβραϊκό κράτος, η ένθική ύπαρξη του όποιου είναι άποδεκτή και η ασφάλειά του ισχυρή από όποτεδήποτε άλλοτε. Γίναμε ο πιστότερος φίλος του κι ο στενότερος συνεργάτης και θά παραμείνουμε πάντοτε στο πλευρό του Ισραήλ.

Κι όταν λέγω ότι θά παραμείνουμε πάντοτε στο πλευρό του Ισραήλ, δέν όμιλώ μόνο για τον έαυτό μου, ως Πρόεδρος η για την Κυβέρνησή μου, όχι μόνο για τους Άμερικανο - Έβραίους, αλλά όμιλώ για όλους τους Άμερικανούς. Αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες υποσχέσεις, όλου του Άμερικανικού λαού, για σήμερα και για πάντα.

Όμως, στο Ισραήλ απομένει ακόμα η διερεύνηση για την άπόκτηση του στόχου εκείνου, της συμβιώσεως έν ειρήνη μέ

τους γειτόνους του. Όρισμένοι θά πουν ότι η ειρήνη δέν είναι δυνατή, έξ αίτίας της συσσωρευμένης δυσπιστίας και των συναισθημάτων εκείνων πού χωρίζουν τους Ισραηλινούς από τους Άραβες. Όρισμένοι θά πουν ότι θά πρέπει, μέ ρεαλισμό νά ύποταχθούμε στην προοπτική ενός άτέρμονα άγώνα και μιας συνεχής διένεξης στη Μέση Άνατολή. Μέ μια τέτοια άπαισιόδοξη όμως αντίληψη, τό Ισραήλ δέν θά δημιουργητό ποτέ. Και μέ μια τέτοια άπαισιόδοξη αντίληψη, η ειρήνη ποτέ δέν θά επιτευχθεί. Εκείνο πού χρειάζεται σήμερα είναι ένας δραματισμός κι ένας ρεαλισμός. Διότι, μια ισχυρή ήγεσία μπορεί νά μεταμορφώσει τή σημερινή έχθρότητα σε ένα ειρηνικό και εποικοδομητικό μέλλον. Αυτό ήταν τό όραμα του Σιωνιστικού Κινήματος, στην πρώτη γενιά μετά από τή Διακήρυξη Μπάλφουρ και μπορεί αυτό νά γίνει τό επίτευγμα της δεύτερης γενιάς του Ισραήλ. Διαφορετικά δέν θά είχε δημιουργηθεί ποτέ σε Κράτος.

Άγαπητέ νεο - έκλεγέντα Πρόεδρε, έχω αφιερώσει πολύ χρόνο στην προσπάθεια για την προαγωγή ενός ειρηνικού διακανονισμού μεταξύ του Ισραήλ και των Άράβων γειτόνων του. Όλοι οι Άμερικανοί γνωρίζουν ότι η ειρήνη στη Μέση Άνατολή ένδιαφέρει πάρα πολύ την χώρα μας. Δέν μπορούμε, πράγματι, νά παραμείνουμε άμέτοχοι παρατηρητές. Η φιλία μας και τά συμφέροντά μας απαιτούν τή συνέχιση των προσπαθειών μας για την ύπόθεση της ειρήνης, σ' αυτήν την πιο επικίνδυνη περιοχή του κόσμου.

Πριν μερικούς μήνες εξέτασα τά βασικά στοιχεία μιας συλλογικής ειρηνικής διευθετήσεως. Όχι για νά επιβάλλουμε τις ά-

πόψεις μας στά ενδιαφερόμενα μέρη, αλλά σάν μιά προσπάθεια έξευρέσεως περαιτέρω έξελίξεων, μέσα στά πλαίσια ενός γενικού διακανονισμού, ό όποϊός θά πρέπει νά επιτευχθεϊ μέσω λεπτομερών διαπραγματεύσεων.

Έξακολουθώ νά πιστεύω ότι τά τρία βασικά θέματα είναι:

Πρώτο: Η ύποχρέωση γιά τήν εγκαθίδρυση μιās πραγματικής ειρήνης, συμπεριλαμβανομένης τής απόλυτης όμαλοποίησης τών πολιτικών, οικονομικών καί πολιτιστικών σχέσεων.

Δεύτερο: Η εγκαθίδρυση μιās αποτελεσματικής ειρηνικής ζώνης, πού θά συνοδεύεται μέ τήν αποχώρηση του Ισραήλ από τά κατεχόμενα έδάφη καί τήν συμφωνία όριστικών, άνεγνωρισμένων καί ασφαλών συνόρων, καί

Τρίτο: Η επίλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος.

Αυτά τά θέματα άλληλοσχετίζονται μεταξύ τους κατά πολύπλοκο τρόπο. Καί γιά νά επιτευχθεϊ μιά μόνιμη καί πραγματική ειρήνη, θά πρέπει νά επιλυθούν όλα.

Πρόσφατα, οί διπλωματικές μας προσπάθειες έχουν έντοπισθεϊ στήν εγκαθίδρυση ενός σχεδίου - έργασίας γιά διαπραγματεύσεις, ώστε οί ίδιοι οί ενδιαφερόμενοι νά ασχοληθούν μέ τήν επίλυση τών τόσων καί λεπτών ζητημάτων, πού τους χωρίζαν γιά τόσο πολύ. Έμεϊς μπορούμε νά προσφέρουμε τίς καλές μας ύπηρεσίες ως μεσολαβητές. Μπορούμε νά κάνουμε τίς προτάσεις, αλλά δέν μπορούμε νά κάνουμε τίς διαπραγματεύσεις. Γιά νά επιτευχθεϊ ή πραγματική ειρήνη, επιβάλλεται ή επανασύγκληση τής Διασκέψεως τής Γενεύης. Όλες οί

πλευρές έχουν αποδεχθεϊ τήν ιδέα τών συλλογικών διαπραγματεύσεων στήν Γενεύη. Ήδη έχει επιτευχθεϊ συμφωνία πάνω σέ αρκετά θέματα τακτικής. Τό Ισραήλ αποδέχθηκε τήν ιδέα τής ένωπιημένης Άραβικής αντιπροσωπείας στή Γενεύη, πού θά περιλαμβάνει καί Παλαιστίνιους, καί συμφώνησε νά συζητήση τό μέλλον τής Δυτικής Όχθης καί τής Λωρίδας τής Γάζας μέ τήν Ιορδανία, τήν Αϊγυπτο καί τους Παλαιστίνιους. Έτσι προσφέρεται στήν Παλαιστινιακή φωνή νά άκουσθεϊ καί νά ληφθεϊ ύπόψη, γιά τήν ειρήνη τής Μέσης Άνατολής. Αυτό είναι ένα θετικό καί πολύ έποικοδομητικό βήμα.

Τό Ισραήλ έχει επανειλημμένα διακηρύξει ότι θέλει νά διαπραγματευθεϊ χωρίς προκαταρκτικούς όρους καί έτόνισε ότι όλα τά θέματα είναι διαπραγματεύσιμα. Αυτή είναι μιά θέση πού οί άλλοι θά πρέπει νά αποδεχθούν, γιά νά υλιάρξει ειρήνη. Έτσι, τά Άραβικά Κράτη θά αποδεχθούν τήν ύπαρξη του Ισραήλ ως Κράτος. Είναι, όλο καί περισσότερο, διατεθειμένοι νά εργασθούν γιά τήν σύναψη συμφωνιών ειρήνης καί διορίζουν ομάδες έργασίας γιά νά διαπραγματευθούν διάφορα συνοριακά θέματα καί άλλες διαφορές. Δέν άρνούνται πλέον νά καθήσουν μέ τό Ισραήλ στό τραπέζι τών διαπραγματεύσεων, ούτε άμφισβητούν τό δικαίωμα του Ισραήλ νά ζει μέσα σέ ασφαλή καί άναγνωρισμένα σύνορα. Αυτό θά πρέπει νά ληφθεϊ ύπόψη, ως μέτρο του πόσο πολύ προχωρήσαμε από τίς άμετακίνητες θέσεις του παρελθόντος.

Οί βασικές γραμμές στηρίζονται στις αρχές τής Διασκέψεως τής Γενεύης του 1973 καί αποτελούν μιά καλή βάση γιά

τήν επανασύγκληση τής Διασκέψεως.

Άκόμη καί πριν ένα χρόνο, ή ιδέα τής άπευθείας διαπραγματεύσεως μεταξύ Ισραηλινών καί Άράβων, γιά πραγματική ειρήνη, γιά μιά ειρήνη επικυρωμένη καί ύπογεγραμμένη, φαινόταν σάν αυταπάτη. Σήμερα όμως, αυτές οί διαπραγματεύσεις είναι έφικτές καί πολύ κοντά, καί είμαι βέβαιος ότι ή πρόοδος έπετεύχθηκε από όλα τά ενδιαφερόμενα κράτη ώστε αυτή ή παλαιά αντίληψη νά γίνει μιά κακή ανάμνηση.

Άλλά γιά σοβαρές διαπραγματεύσεις χρειάζεται άκόμη βελτίωση τής επικρατούσης άτμόσφαιρας. Οί φόβοι του Ισραήλ πρέπει νά μειωθούν περαιτέρω. Όσον άφορā δέ τους Άραβες, γιά τίς προθέσεις τών Ισραηλινών καί τους φόβους τους, αυτοί προέρχονται από τήν εγκαθίδρυση τών οικισμών στά κατεχόμενα έδάφη, κάτι πού έμεϊς θεωρούμε ως παράβαση τής Συνθήκης τής Γενεύης. Από τήν πλευρά τών Άράβων πολλά άκόμα πρέπει νά γίνουν γιά νά εξαλείψουν τίς ύπόνοιες πού υπάρχουν στό Ισραήλ γιά τίς Άραβικές προθέσεις. Δέν έχει περάσει καί πάρα πολύς χρόνος από τότε πού οί Άραβες εκφράζονται μέ άκραϊες θέσεις καί κατά τρόπο δυναμικό καί άμφισβητούσαν τήν ύπαρξη του Ισραήλ. Η συνεχιζόμενη άρνηση του Παλαιστινιακού Άπελευθερωτικού Μετώπου νά αποδεχθεϊ τήν 242 Άπόφαση του Ο.Η.Ε., τό δικαίωμα ύπάρξεως του Ισραήλ καί οί τρομοκρατικές καί βίαιες πράξεις αυτής τής ομάδας, πρόσφεραν στό Ισραήλ τίς άπτές άποδείξεις ότι, όλοι οί φόβοι του ήσαν πράγματι δικαιολογημένοι.

Διαφορές όπωσδήποτε ύπάρ-

χουν, όχι μόνο μεταξύ Άράβων και Ίσραηλινών, αλλά και μεταξύ των ίδιων των Άράβων. Καί προσπαθούμε νά γεφυρώσουμε αυτές τίς διαφορές - ένα πολύ δύσκολο έργο - ώστε νά γίνει δυνατή ή επανασύγκληση τής Γενεύης. Σ' αυτό τό έργο έχουμε έναν καλό συμπρόεδρο, τή Σοβιετική Ένωση, πού θά χρησιμοποιήσει εποικοδομητικά τήν έπιρροή της. Θά συνεχίσουμε νά ένθαρρύνουμε τήν επίλυση του Παλαιστινιακού προβλήματος. Τό σεβασμό του γενικού δικαίου για τους Παλαιστίνιους. Τά ένδιαφερόμενα Κράτη θά πρέπει νά διαπραγματευθούν μαζί τους τήν επίλυση του προβλήματος. Έμεις, από μέρος μας, δέν προτείνουμε ένα ανεξάρτητο Παλαιστινιακό Κράτος στη Δυτική Όχθη.

Οί διαπραγματεύσεις θά διαρκέσουν, χωρίς άμφιβολία, πάρα πολύ και θά είναι πολύ δύσκολες. Άλλά θά έπιμένουμε. Είμαστε διατεθειμένοι νά χρησιμοποιήσουμε τήν έπιρροή των Ήνωμένων Πολιτειών και νά συνδράμουμε τίς διαπραγματεύσεις μέχρι τέλους. Δέν θά επιβάλλουμε τήν θέληση μας σε κανέναν, αλλά θά ένθαρρύνουμε συνεχώς και θά προσπαθήσουμε νά βοηθήσουμε τήν προσπάθεια συνδιαλλαγής.

Οί σχέσεις μας μέ τό Ίσραήλ θά παραμείνουν ισχυρές. Από τόν πόλεμο του 1973 διαθέσαμε δέκα δισεκατομμύρια δολάρια για οικονομική ένίσχυση... Η βοήθειά μας θά συνεχισθεί.

Όσο δύσκολη κι αν είναι ή επίτευξη ειρήνης στη Μέση Άνατολή, μέσω διαπραγματεύσεων, ή έναλλακτική όδός επίλυσεως τής διαφορας μέ τόν πόλεμο είναι απείρως χειρότερη. Διότι, μέ έναν νέο πόλεμο θά υπάρξει άδιέξοδο, άκόμη κι από οικονομικής πλευρας. Αντιθέ-

τως, ή ειρήνη προσφέρει μεγάλες έλπίδες για τους λαούς τής Μέσης Άνατολής, οί όποιοι τόσα πολλά έχουν προσφέρει στον πολιτισμό. Μιά ειρήνη, πού περικλείει ένα ασφαλές Έβραϊκό Κράτος του Ίσραήλ, ένα μόνιμο στοιχείο τής ζωής τής Μέσης Άνατολής. Θά φέρεi κοντά τους Άραβες και τους Ίσραηλινούς για νά δημιουργήσουν μία ευήμερουσα και ασφαλή περιοχή. Καί ή προσδοκία τής συνυπόστασης και τής συνεργασίας θά συντρίψει τά πάθη εκείνα, πού μόλις πριν από λίγο επιζητούσαν μόνο τή βία και τόν άγώνα, για τήν ίδια τήν επιβίωση τους. Η ειρήνη θά άπαλύνει τά άσήκωτα βάρη του πολέμου και οί επενδύσεις πού θά γίνουν, θά προσφέρουν στους λαούς εκείνο τό μέτρο τής καλής ζωής

Η προοπτική τής ειρήνης για τή Μέση Άνατολή σήμερα, δέν άποτελεί τήν ουτοπία πού ήταν τό 1970. Έάν εργασθούμε μέ άσφάλεια, μέ άφοσίωση, θά γίνει πραγματικότητα για τό Ίσραήλ. Δέν θά πρέπει όμως νά τοποθετούμε προσκώματα στην πορεία για τήν επίτευξη μιās μόνιμης συμφωνίας ειρήνης για τή Μέση Άνατολή.

Καλοπροαίρετοι ήγέτες στο Ίσραήλ και στα Άραβικά Κράτη, Άφρικανοί, Ευρωπαίοι, Νοτιο - Άμερικανοί, Βόρειο - Άμερικανοί, όλοι, θά πρέπει νά καταβάλλουμε συνεχείς προσπάθειες. Τότε, τό άποτέλεσμα θά είναι τελείως διαφορετικό για τή Μέση Άνατολή. Σήμερα, δέν είναι ή ώρα για πάθη ή φιλονικίες. Χρειάζεται μία ισχυρή και υπεύθυνη ήγεσία και ή θέληση νά διερευνήσουμε προσεκτικά, ίσως για πρώτη φορά, τίς προθέσεις των άλλων. Είναι ό καιρός νά χρησιμοποιήσουμε τήν κοινή μας δύναμη και τή μοναδική φιλία και συνεργασία

μεταξύ του Ίσραήλ και των Ήνωμένων Πολιτειών, και τήν έπιρροή τή δική σας και των άλλων. Όποιοιδήποτε, πού ένδιαφέρεται για ένα ασφαλές, έλεύθερο και ισχυρό Ίσραήλ, έν ειρήνη μέ τους γειτόνους του και σε θέση νά συνεισφέρει τήν άπεριόριστη ανθρώπινη δυναμικότητά του για τήν υλοποίηση τής αρχής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σε θέματα πού άφορούν μία πλέον ειρηνική διαβίωση σε όλόκληρο τόν κόσμο.

Η Π. Διαθήκη μās προσφέρει τό δράμα εκείνο πού δείχνει τήν εικόνα τής ειρήνης. Θά τελειώσω μέ τους στίχους από τόν Μιχαΐα, 412-5:

«Και έθνη πολλά θέλουσι υπάγει και ειπεί, έλθετε και άς αναβώμεν εις τό όρος του Κυρίου και εις τόν οίκον του Θεού του Ιακώβ. Καί θέλει διδάξει ήμās τάς όδούς αυτού και θέλομεν περιπατήσαι έν ταίς τρίβοις αυτού· διότι εκ Σιών θέλει εξέλθει νόμος και λόγος Κυρίου εκ Ίερουσαλήμ. Καί θέλουσι σφυρηλατήσαι τάς μαχαίρας αυτών διά ήνία και τάς λόγχας αυτών διά δρέπανα· δέν θέλει σηκώσει μάχαιραν έθνος έναντίον έθνους ουδέ θέλουσι μάθει πλέον τόν πόλεμον... Διότι πάντες οί λαοί θέλουσι περιπατεϊ εκαστός έν τω όνόματι του Θεού αυτού· ήμείς δε θέλομεν περιπατεϊ έν τω όνόματι Κυρίου του Θεού ήμων εις τόν αιώνα και εις τόν αιώνα».

Ότι κι αν πούμε, όσο δύσκολη κι αν είναι ή όδός, είμαστε άποφασισμένοι νά περπατήσουμε μαζί σε όλο τό μήκος αυτής τής προτεινομένης όδου...